

Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya

99. maig 2008

Completant una enquesta

Si ens pensàvem que la pràctica de les enquestes era cosa només dels polítics, anàvem errats. Moltes altres institucions també en fan ús. I els qui diuen que dels resultats obtinguts a través d'aquest tipus de consultes no se n'ha de fer gaire cas, afegeixen que, si més no, serveixen d'orientació.

És evident que els resultats d'unes enquestes són més fiables que els d'unes altres. Per molts factors: per la serietat dels qui les promouen, pel mètode emprat i també pel risc que hi ha que, volent-ho o no, els analistes hi projectin les seves preconcepcions, personals o de grup.

Aquest, però, no és el cas de l'enquesta que la Federació Bíblica Catòlica (FEBIC), a la qual pertany la nostra Associació, encarregà fa un temps a l'empresa GFK-Eurisko. L'enquesta duia per títol "La lectura de l'Esriptura". El professor Luca Diotallevi, coordinador del grup d'investigació, va explicar durant la presentació dels resultats, el dia 28 d'abril, a la Santa Seu, que s'havien realitzat més de 13.000 entrevistes i que la dita enquesta representa "l'escomesa científica més sistemàtica intentada fins ara per comparar a escala internacional el nivell i les formes de familiaritat de la població adulta amb les Sagrades Esriptures".

Les persones entrevistades pertanyen a 9 països: Estats Units, Holanda, Regne Unit, Alemanya, Espanya, França, Itàlia, Polònia i Rússia. Hem de pensar que els catalans o no hem entrat en la consulta o bé se'ns ha inclòs en el que es coneix com a Espanya. Sabrem si han estat consultats gaires cristians catalans? Ho heu estat algun dels membres de l'ABCAT que llegiu aquest portal?

Mons. Vincenzo Paglia, bisbe de Terni (Itàlia) i president de la FEBIC, va explicar que de cara al proper sínode episcopal sobre "La Paraula de Déu en la vida i la missió

de l'Església" (5-26 d'octubre de 2008), la Federació que representa va pensar en la utilitat "de realitzar una enquesta en diversos països tenint en compte també les diverses tradicions cristianes, per obtenir una referència concreta sobre la relació entre els cristians i les Escripures".

Els resultats de la consulta han estat força precisos i clars. Entre altres aspectes, els responsables de la consulta assenyalen que: 1. La major part dels entrevistats indica que el lloc més habitual per escoltar la Paraula de Déu és la celebració dominical. 2. Pel que fa al treball ecumènic, les Escripures són el "lloc" més eficaç que els cristians tenen per avançar plegats pel camí de la unitat. 3. La Bíblia, en molts aspectes, és desconeguda o poc assimilada en els seus continguts. 4. Per als cristians, la Bíblia conté la Paraula de Déu i és, per tant, un llibre inspirat capaç de proposar el sentit de la vida. La Bíblia té una autoritat més gran que les altres instàncies eclesials, però els valors que proposa són difícils de posar en pràctica. 5. Mes del 50% dels enquestats de Rússia, Polònia, Itàlia, Regne Unit i Alemanya considera que la Bíblia s'ha d'ensenyar a l'escola.

A la vista dels resultats, Mons. Paglia es va preguntar "com passar de la fascinació que les Escripures continuen suscitant en una societat secularitzada a una paraula eficaç i forta que canviï el cor i la vida?" Segons el seu parer, la responsabilitat està en la predicació a partir de l'Escriptura, que ha d'esdevenir "una crida adreçada als creients i a tots els qui cerquen". Cal "donar espai a les escoles de la Paraula, a les escoles de l'Evangeli, a les escoles de lectura i escolta de la Bíblia. En aquesta perspectiva se situa la *lectio divina*, el mètode més ric i més antic d'escolta de les Escripures i que ha de trobar nous espais i formes per poder esdevenir el medi habitual a través del qual les comunitats cristianes s'apropen a la Paraula de Déu".

Tot plegat, segons Mons. Paglia, fa desitjar que el proper Sínode "susciti en tot el món cristià, del catòlic a l'ortodox i protestant, un nou entusiasme per la Bíblia". Quan arribi el mes d'octubre hauran fet una nova consulta. Aquesta vegada seran consultats cristians d'Argentina, Sud-àfrica, Filipines i Austràlia. Tampoc aquesta vegada no hi ha Catalunya.

Si bé potser no hem estat considerats en l'enquesta, em consta que els nostres bisbes, de cara al proper sínode, han fet arribar a la Santa Seu informació detallada sobre el treball de la nostra Associació que orienta la seva acció a posar la Paraula de Déu a l'abast de tots els qui la volem conèixer o que, coneixent-la, la volem aprofundir.

Probablement, si ens haguessin consultat, les nostres respostes haurien anat en la mateixa línia de les majoritàries. I potser també hauríem coincidit amb Rússia, Polònia, Itàlia, Regne Unit i Alemanya que la Bíblia s'ha d'ensenyar a l'escola. No debades en el nostre país, i promogut pel Grup Avant de Terrassa, de la Federació de Cristians de Catalunya, ha tingut lloc una nova edició, la vint-i-tresena!, del w Bíblic de Catalunya. El tema d'enguany ha estat *Jesús cura i perdona* i ha comptat, en el conjunt del país, amb

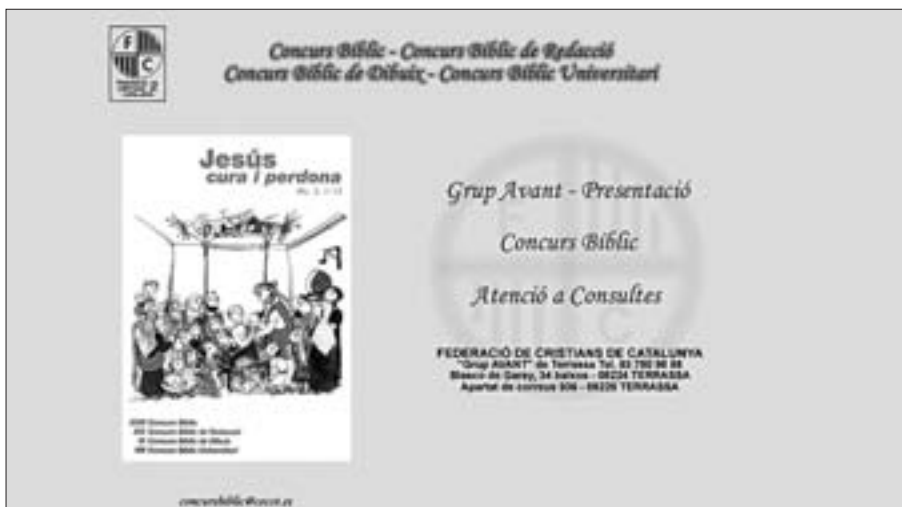
35.645 participants en la modalitat de qüestionari; 19.355 en la modalitat de dibuix i 1.085 en la modalitat de redacció. Els alumnes provenien d'un total de 600 escoles.

En el decurs de vint-i-tres edicions és natural pensar que el contacte que milers d'infants d'edats compreses entre els 8 anys (3r de primària) i 13 anys (2n d'ESO) han tingut amb la Bíblia ha suscitat experiències profundes tant personals com de grup. Moltes, la majoria, romandran en el cor dels qui les han viscudes. Totes podrien potser contenir-se en l'espontània manifestació de dues participants d'indrets diversos de Catalunya que coincidien a reconèixer que el seu treball, formalment, no era mereixedor de premi, però que es consideraven més que recompensades pel fet d'haver trobat Jesús a qui no coneixien. O la d'aquella altra nena de 10/11 anys que observà que el desús de la Bíblia havia concentrat molta pols en el volum i que es va fer el propòsit que mai més no tornaria a passar. O la d'aquells col·legials que el Concurs els estimulà a competir entre ells sobre els seus coneixements bíblics. O la d'aquella professora de religió que ha ensenyat el contingut i el maneig del text bíblic als seus alumnes i els insta a presentar un bon treball al Concurs i que, un cop premiats, malda per regalar-los un Nou Testament a cadascun d'ells...

Entusiasmem-nos i entusiasmem novament per la Bíblia!

Concepció Huerta

<http://www.cecot.es/concursbiblic/>

En el darrer Concurs Bíblic hi ha hagut més de 38.700 participants de 647 escoles i grups de catequesi de Catalunya

Jesús i les seves deixebles (Lc 8,1-3)

per Núria Calduch-Benages

Després d'això, Jesús anava per cada vila i per cada poble predicant i anunciant la bona nova del Regne de Déu. L'acompanyaven els Dotze i algunes dones que havien estat curades d'esperits malignes i de malalties: Maria, l'anomenada Magdalena, de la qual havien sortit set dimonis, Joana, la muller de Cuses, administrador d'Herodes, Susanna i moltes altres, que els proveïen amb els seus béns.

Dones i silenci

«El silenci present en els textos pel que fa a la dona és un reflex d'aquell silenci més vast i d'aquella negació més difosa que pertany a la història i a la cultura. Davant d'aquest silenci i d'aquesta negació hi ha una presència de les dones que, tot i que es troba reclosa a l'interior de determinades limitacions i generalment amagada, és certament ben constatable.»¹ Aquestes paraules de Carla Ricci, una notable teòloga italiana, són la clau de la interpretació de les nostres relacions.

Els evangelis parlen poc de les dones, però les poques coses que ens en diuen ens confirmen la seva presència i el seu seguiment de Jesús. Aquí ens aturarem en Lluç 8,1-3, un text oblidat per l'exegesi que sols fa relativament poc (en els darrers vint-i-cinc anys) ha estat feliçment rescatat de l'oblit acadèmic. Ben Witherington III, el primer autor que va escriure un article sobre el nostre text, deia l'any 1978: «Lc 8,1-3 té el dubtós honor d'ésser una perícope del Nou Testament que no ha estat estudiada

¹ Carla Ricci, *Maria di Magdala e le molte altre. Donne sul cammino di Gesù* (La dracma 2), Napoli: M. D'Auria 1991, p. 22.

en cap altra revista especialitzada en els darrers cent anys.»² Les responsables d'aquesta salvació han estat fonamentalment les dones: biblistes i teòlogues de diverses nacionalitats i confessions religioses que han volgut aprofundir la qüestió, que finalment ha aconseguit d'entrar en els programes acadèmics que investiguen sobre «Jesús i les dones».³ Entre les múltiples estudioses que en aquests darrers anys han aprofundit el que trobem en Lc 8,1-3 vull esmentar Carla Ricci, que va escriure la seva tesi de llicenciatura en Història del Cristianisme a la Universitat de Bolonya l'any acadèmic 1985-86 sobre aquests tres versets lucans. Tot i que en els darrers anys han aparegut altres estudis dignes de ser esmentats,⁴ el treball de Ricci és encara avui el més complet des del punt de vista exegetic.

El nostre camí es desenvoluparà de la manera següent. Després d'una presentació breu de la problemàtica del text dirigirem l'atenció vers les dones que seguien Jesús en els evangelis, i tot seguit ens aturarem en dos grups de persones que apareixen junts en Lc 8,1-3: els dotze i les dones. En aquesta darrera etapa de la recerca, el grup de les dones serà sotmès a una anàlisi més aprofundida que intentarà d'aclarir quina era la seva funció en el seguiment de Jesús.

1. Lluc 8,1-3 i el seu context

1.1. Lluc 8,1-3: un text difícil

En lloc de seguir la traducció proposada per la BCI (*Biblia catalana. Traducció interconfessional*), he preferit proposar-ne una altra, més literal i menys bella, però més cenyida a l'original grec:

¹I s'esdevingué després d'això que ell recorria cada ciutat i llogaret proclamant i anunciant la bona nova del Regne de Déu i els dotze amb ell, ²i algunes dones que havien estat guarides d'esperits dolents i Malalties: Maria, l'anomenada Magdalena, de la qual havien sortit set dimonis, ³i Joana, dona de Cuses, administrador d'Herodes, i Susanna, i moltes altres, que el servien dels béns d'elles.

Des del punt de vista textual i formal hi ha tres motius que ens permeten de qualificar Lluc 8,1-3 com un text difícil. En primer lloc, el text grec presenta una variant

² B. WITHERINGTON, «On the Road with Mary Magdalene, Joanna, Susanna, and Other Disciples – Luke 8,1-3», *ZNW* 70 (1979) 243-248, aquí 243. Per la crítica d'aquest article, cf. D.C. SIM, «The Women Followers of Jesus: The Implications of Luke 8:1-3», *HeyJ* 30 (1989) 51-62.

³ Cf. Elisabeth MOLTMANN-WENDEL, *Le donne che Gesù incontrò* (Nuovi saggi Queriniana 51), Brescia: Queriniana 1989; Mary Rose D'ANGELO, «Women in Luke-Acts: A Redactional View», *JBL* 109 (1990) 441-461; Carmen BERNABÉ, *María Magdalena. Sus tradiciones en el cristianismo primitivo* (ABE 27), Estella: Verbo Divino 1994, p. 103-118 i, de la mateixa autora, «Mary Magdalene and the Seven Demons in Social-scientific Perspective», en Ingrid Rosa KITZBERGER (ed.), *Transformative Encounters. Jesus and Women Re-viewed* (BIS 43), Leiden: Brill 2000, p. 203-223.

⁴ Cf. per exemple, R.J. KARRIS, «Women and Discipleship in Luke», *CBQ* 56 (1994) 1-20.

textual d'una certa importància. En el darrer verset alguns manuscrits llegeixen «i moltes altres, que els (*autois*) servien dels béns d'elles» en lloc de «i moltes altres, que el (*auto*) servien dels béns d'elles». En el primer cas les dones serveixen tot el grup (Jesús i els dotze), mentre que en el segon, les dones serveixen sols Jesús. Jo em decanto per la segona variant perquè els tres verbs principals del primer verset (recórrer, proclamar, anunciar) es refereixen a Jesús, que hi té un paper preponderant en el pla gramatical. Pel que fa als dotze, el text no els refereix cap verset; sols es diu que «[estaven] amb ell». A l'interior del passatge tot se centra en Jesús i les dones; els dotze hi tenen un paper menor. Resulta doncs lògic pensar que els verb «servir» (*diakoneo*) es refereix a Jesús i no al grup.

La segona dificultat deriva de l'estructura paratàctica grega que lliga totes les frases amb la conjunció copulativa «i» (*kai*), tal com ho he volgut fer notar en la meua traducció. Dit en altres paraules: en grec hi ha una única frase, molt llarga, que en les traduccions se sol convertir en dues. El text grec permet diverses lectures: *a*) els qui van amb Jesús són els dotze i «algunes dones» (aquelles citades amb el nom), mentre que les «moltes altres» són les qui l'assisteixen; *b*) «algunes dones» i «moltes altres» no sols van amb Jesús proclamant i anunciant l'evangeli, sinó que el serveixen també amb els seus béns; *c*) les dones que serveixen Jesús no són les «moltes altres» sinó «algunes dones», aquelles citades pel nom; *d*) les dones esmentades pel nom i les «moltes altres» són les acompanyen Jesús i el serveixen.

Cal que ens fixem en la qüestió del gènere literari: Lc 8,1-3 ha estat considerat tradicionalment com un «sumari» (cf. també 4,14-15; 4,44; 21,37). Si per «sumari» s'entén, com se sol entendre, un breu resum del que s'ha dit abans o del que vindrà després, sembla que el nostre text no afegeix res de nou a l'evangeli. Si, en canvi, adopten la nova concepció de «sumari» proposada per Maria Anicia Co, aleshores les coses canvien. Segons ella, un «sumari pot ésser definit com un conjunt d'informació breu i en certa manera independent que descriu una situació prolongada o un esdeveniment que es repeteix durant un període indefinit de temps». En aquest cas, les dones de Lc 8,1-3, hi són presents fins i tot quan no són específicament esmentades en l'Evangeli segons Lluc. Així, per exemple en Lc 24,6-8, on se'ns diu que les dones recorden les paraules que Jesús els digué a Galilea. En cap text, però —ni Lc 9,22 ni 18,33-34, els textos més propers a Lc 24,7— hi ha cap referència específica a la presència de les dones.⁵

⁵ Cf. Maria Anicia Co, «The Major Summaries in Acts, Acts 2,42-47; 4,32-35; 5,12-16: Linguistic and Literary Relationships», *ETL* 68 (1992) 49-85 citat per R.J. KARRIS, «Women and Discipleship in Luke», p. 9-10.

1.2. Les dones que seguien Jesús en els evangelis

La presència de les dones en el context de la passió és testimoniada tant pels sinòptics com per Joan. No podem dir això mateix si prenen com a punt de partença el ministeri de Jesús iniciat a Galilea. L'única excepció és el nostre breu fragment. Lc 8,1-3 és l'únic text dels evangelis que testimonia la presència de les dones en el ministeri galileu de Jesús. Per això creiem que és el moment oportú per esbossar, tot i que de manera breu, el cas de les dones que seguien Jesús en els altres evangelis.

En la narració de la passió segons Marc hi llegim: «També hi havia unes dones que s'ho miraven de lluny estant; entre elles, Maria Magdalena, Maria, mare de Jaume el Menor i de Josep, i Salomé. Aquestes dones seguien (*akolytheo*) Jesús quan era a Galilea i li prestaven ajut (*diakoneo*). N'hi havia també moltes d'altres que havien pujat amb ell a Jerusalem» (Mc 15,40-41).

En la narració paral·lela, Mateu diu: «També hi havia allà moltes dones que s'ho miraven de lluny estant. Havien seguit (*akolytheo*) Jesús des de Galilea i li prestaven ajut (*diakoneo*). Entre elles hi havia Maria Magdalena, Maria, mare de Jaume i de Josep, i la mare dels fills de Zebedeu» (Mt 27,55-56).

La notícia no es troba reportada per Joan que sols parla de la presència de les dones prop de la creu: «Vora la creu de Jesús hi havia la seva mare i la germana de la seva mare, Maria, muller de Cleofàs, i Maria Magdalena» (Jn 19,25).

*Resurrecció de Llätzer.
Giotto (1303-1305).
Capella Scrovegni
de Pàdua.*

Marc i Mateu parlen del seguiment femení des de Galilea sols en la conclusió dels seus relats, quan descriuen els fets de la passió. Aquelles dones que havien acompanyat Jesús en el seu ministeri «s'ho miraven de lluny estant». L'expressió evoca la situació difícil en què es troben: no podien eliminar la distància que els separava de Jesús. Distància que, si d'una part indica la seva fragilitat, de l'altra remarca la seva adhesió al Mestre crucificat. Es troben distants d'aquells qui han condemnat Jesús i també dels deixebles que, segons la tradició marciana, fugiren després de l'empresonament del Mestre (Mc 14,50; Mt 26,56). També Pere, l'únic que el seguí fins dins del pati de la casa de gran sacerdot, acabà negant-lo tres vegades (Mc 14,66-72). En aquest ambient hostil, les dones són les úniques que restaren fidels en el moment de la prova.

1.3. Les dones que seguien Jesús en Lluc

Lluc ens informa de la presència de les dones que seguien Jesús molt aviat, després de l'evangeli de la infància (Lc 1-2), la narració sobre Joan Baptista i les temptacions de Jesús (Lc 3,1-4,13). De fet Lc 8,1-3 es troba situat dins de la secció 4,14-9,50, que és dedicada completament al ministeri de Jesús a Galilea. Aquesta, però, no és l'única menció del seguiment femení de Jesús en l'Evangelium segons Lluc. L'evangelista s'hi refereix en altes dues ocasions: en el moment de la mort i en el de la sepultura de Jesús. I en això coincideix amb els altres evangelistes. En Lc 23,49 hi llegim: «Tots els seus coneguts i les dones que l'havien seguit (*synakolutho*) des de Galilea es mantenien a distància mirant-s'ho». I després de la menció de Josep d'Arimatea, hi insisteix: «Les dones que havien acompanyat (*synerchomai*) Jesús des de Galilea seguiren fins allà, van veure el sepulcre i com hi dipositaven el cos de Jesús.⁵⁶ Després se'n tornaren, prepararen olis aromàtics i perfums, i durant el dissabte van observar el repòs que la Llei prescrivia» (Lc 23,55-56). El nom d'aquestes dones ens és revelat més endavant: «Eren Maria Magdalena, Joana i Maria, mare de Jaume. També les altres que anaven amb elles ho explicaven als apòstols» (Lc 24,10).

A la llum de tot el que acabem de dir ens podem demanar: com és que Lluc és l'únic que ens informa sobre les dones en el seguiment de Jesús en les primeres fases de la seva predicació? És que els altres evangelistes guarden silenci sobre aquest fet? Com és que el mateix Lluc des de 8,1-3 fins a la passió no fa cap altre esment a aquestes dones que acompanyaven Jesús? Cal que entenguem Lc 8,1-3 com una «pista reveladora», com «una marca de la memòria» que ens indica i ens fa descobrir el camí?⁶

⁶ Carla Ricci, *Maria di Magdala e le molte altre*, p. 28.

2. Dos grups al costat de Jesús: els dotze i les dones

2.1. Els dotze i les dones

En Lc 8,1-3 s'esmenten dos grups de persones que acompanyen Jesús en el ministeri de Galilea: els dotze i les dones. Dels dotze se'ns diu sols que estaven amb ell; de les dones, en canvi, l'evangelista ens n'ofereix una informació més extensa tot i que, tal com hem vist, no es deixa interpretar pas fàcilment.

Per un moment, tornem enrere en les pàgines de l'evangeli. L'activitat de predicació itinerant de Jesús ja havia estat remarcada abans del nostre sumari. En 4,31 Lluç ens informa del viatge de Jesús a Cafarnaüm on ensenyava en dissabte; en 6,17-19, Jesús, després d'haver baixat de la muntanya, s'atura en una plana on guareix la multitud i hi pronuncia el discurs; en 7,11 va al poble de Naïm. Això mateix val per als dotze. En 5,1-11, Lluç ens ha recordat la crida a Pere, Jaume i Joan, i en 6,12-15, l'elecció dels apòstols. En aquest punt, doncs, no podem pas dir que no coneixem els dotze, perquè ja n'hem rebut informació.

Pel que fa al grup de les dones les coses són molt diferents. Abans de 8,1-3 hem llegit la guarició de la sogra de Pere (4,38-39), la resurrecció del fill de la viuda de Naïm (7,11-17) i la història de la pecadora perdonada (7,36-50). D'aquestes figures singulars, però, encara no ens n'ha dit res, ni com a grup ni com a membres estables en el seguiment de Jesús. Sols en 8,1-3 sabem que hi havia un grup de dones, força nombrosos, que, juntament amb els altres deixebles acompanyava Jesús en la seva missió itinerant. El silenci de l'evangelista sobre aquest grup, tant abans com després de 8,1-3, ens interpel·la i fa que ens qüestionem sobre les causes d'aquest silenci.

La vila de Naïm amb el mont Tabor al fons.

Sigui com sigui, la notícia és extraordinària: hi ha unes dones que han abandonat la llar per seguir un Mestre itinerant. On s'havia vist mai una cosa semblant a Israel? En temps de Jesús les dones es trobaven excloses de la vida social i pública. El seu espai vital era la casa i la seva missió consistia a tenir cura del marit i dels fills. La instrucció religiosa, que era un valor molt apreciat en la tradició d'Israel, era reservada sols als fills mascles. Les filles no tenien l'obligació d'aprendre la Llei de Moisès, però havien de saber i de guardar allò que els estava prohibit. Els manaments anomenats positius, aquells que s'havien de guardar, es trobaven reservat exclusivament per als homes. Alguns textos tardans revelen la mentalitat patriarcal d'una societat androcèntrica que allunyava les dones de l'ensenyament perquè era considerat molt perillós. Deia rabí Elièzer: «Qui ensenya la Llei de Moisès a la seva filla és com si li ensenyés obscenitats» (Sotà 3,4); «És millor cremar la Llei que ensenyar-la a les dones» (Sotà 19a). En un altre text hi llegim: «Una dona no ha d'aprendre altra cosa que fer servir el fus» (Yomà 66b)⁷. La dona era considerada un impediment per a l'home que volia estudiar la Llei: «Qui xerra amb les dones, es fa mal a si mateix, es distreu de l'estudi de la paraula de la Llei i la fi que li espera és l'infern» (Avot 1,5).

Aquesta mentalitat, tan llunyana de la nostra, contrasta molt amb la manera de fer inclusiva de Jesús que no feia cap discriminació entre homes i dones. Lc 8,1-3 és una «marca de la memòria» i una «pista reveladora» que testimonia la presència insòlita i revolucionària de les dones en el seguiment de Jesús.

2.2. *Les dones guarides per Jesús*

Reprenem Lc 81-3. Cap de les tres dones esmentades pel nom (Maria de Magdala, Joana i Susanna) havia estat esmentada abans. L'única notícia que en tenim és el fet que havien estat guarides per Jesús. Es tracta de tres guaricions de dones que Lluc, no sabem per quin motiu, no ens ha narrat. En tres ocasions, abans de 8,1-3, se'ns diu que Jesús guarí moltes persones, sense indicar si es tractava d'homes o de dones. En 4,40-41, tot seguit de la guarició de la sogra de Pere; en 6,18-19 abans del discurs de Jesús i en 7,21, quan Joan Baptista envia els seus deixebles a Jesús. En tots tres textos es fa referència a les moltes malalties i als esperits dolents que afligien els malalts. Malalties i esperit immunds són dos elements que es troben també en el nostre sumari. En aquest punt neix una pregunta espontània: les tres dones de 8,1-3 eren presents en altres circumstàncies, diferents d'aquelles que a penes ha esmentat?

⁷ Per fortuna hi ha alguna excepció, com ara Berúria (Valèria), dona de rabí Meïr (ca. 150), una dona docta i instruída en la Torà.

2.3. Les dones amb nom propi

Les dones esmentades en Lc 81-3 són tres i la primera és Maria de Magdala (cf. 24,10). Lluc ens en reporta tres. Això mateix ha fet en altres ocasions referint-se als deixebles. Quan descriu els deixebles presents a la muntanya de la transfiguració n'escull tres: «Uns vuit dies després d'haver-los dit tot això, Jesús va prendre amb ell Pere, Joan i Jaume i pujà a la muntanya a pregar» (9,28), i això mateix fa per indicar els únics testimonis de la resurrecció de la filla de Jaire: «Arribat a la casa, no va permetre que ningú entrés amb ell, fora de Pere, Joan i Jaume, i el pare i la mare de la nena. » (8,51). Cal que notem que el primer d'aquestes llistes sempre és Pere. La semblança entre aquestes tres llistes no pot pas ésser un simple coincidència. Creiem que respon a la intenció de l'evangelista. Formulem una hipòtesi. Probablement Lluc ha volgut establir un cert paral·lelisme entre les dones de 8,1-3 i el grup més reduït del dotze per remarcar d'aquesta manera la pertinença del grup de les dones al seguiment de Jesús.

MARIA DE MAGDALA. La primer dona esmentada és la Magdalena. Maria és la forma grega i llatina de l'hebreu *Miriam*, que és un nom molt comú a la Bíblia. Pensem per exemple en Maria, la germana de Moisès i Aaron, una figura molt admirada per la literatura rabínica. Els estudiosos han proposat una seixantena d'hipòtesis sobre l'origen d'aquest nom a partir de la comparació amb altres llengües (arameu, egipci...) sense que mai hagin reeixit a posar-se d'acord. Maria podria significar l'estimada de YAHWEH, l'exaltada, la vident, la senyora.

Magdalena es refereix a Magdala (versió grega de l'hebreu *migdal* 'torre'),⁸ una ciutat de la riba occidental del llac de Genesaret, a uns 10 km de Tiberíades i a 12 de Cafarnaüm. En l'època de Jesús la ciutat, famosa pel peix, era anomenada també Tariquea (nom derivat del grec *tarikhos* 'peix salat').⁹ D'allí hom exportava el peix vers altres localitats. Hi podem afegir un altre detall. El fet que Lluc esmenti aquesta dona amb l'expressió «l'anomenada Magdalena», la distingeix de les altres i alhora deixa entendre que era coneguda per la comunitat com una persona important.

A més del nom i de la provenença se'ns diu que de Maria de Magdala «havien sortit set dimonis» (cf. Mc 16,9). Cal que ens deturem per considerar aquest número. Per què «set dimonis»? En el món semític de la Bíblia i també en altres cultures (egípcia, grega...) el número set té un fort significat simbòlic: expressa un període de temps

⁸ En el Talmud la ciutat és anomenada «Torre de la peix».

⁹ Segons les informacions de Flavi Josep, l'any 67 dC la ciutat tenia 40.000 habitants, la majoria dels quals eren pescadors i artesans, i una flota de 230 barques. Cal recordar que l'any 1986 es va descobrir enfonsada en el llac de Genesaret una barca relativament ben conservada del s. I dC que, segons els experts probablement havia estat construïda a Magdala. Cf. J. GONZÁLEZ ECHEGARAY, *Arqueología y Evangelios*, Estella: Verbo Divino 1994, p. 126-131.

complet i la mateixa idea de totalitat. És suficient que esmentem Lc 17,4: «I si t'ofen set vegades al dia i set vegades torna per dir-te: "Me'n penedeixo", tu l'has de perdonar», en què el sentit de l'expressió es refereix a la relació proporcional entre «molt de pecat» i «molt de perdó». Si, però, analitzem l'expressió a la llum de l'antropologia cultural, l'expressió «set dimonis» pot ésser interpretat com una referència a un cas patològic que ja ha estat tractat abans, però sense èxit. El número de dimonis (en grec *daimon*, *daimonion*) indica un cas els símptomes del qual, després d'una millora lleu en la fase inicial, s'han tornat a repetir amb més virulència. Valgui com a exemple Lc 11,24-26 on Jesús explica que la possessió de set dimonis és un cas molt greu: «L'esperit maligne, quan surt d'un home, vaga pels llocs erms buscant repòs. I com que no en troba, es diu: "Me'n tornaré a casa meua, d'on he sortit." Hi arriba i la troba escombrada i endreçada. Llavors se'n va a buscar altres set esperits pitjors que ell, entren en aquell home i s'hi queden. Al final, l'estat d'aquell home és pitjor que abans». Segons C. Bernabé, Maria de Magdala havia sofert una recaiguda seriosa en una antiga malaltia i probablement patia d'un estat de consciència alterat amb trets de personalitat dissociada que possiblement influïa sobre la seva personalitat. Segons aquesta estudiosa, l'esment en Lc 8,3 dels set dimonis apunta vers aquesta direcció.¹⁰

Recordem que en Mediterrani del segle I dC, la malaltia no es tractava tant d'una qüestió biomèdica com social, atribuïda a causes socials i no pas físiques. I de la mateixa manera que el pecat, suposa un trencament en les relacions interpersonals: pecat i malaltia normalment van junts. Citem a manera d'exemple la petició que els deixebles fan a Jesús en Jn 9,1: «Rabí, qui va pecar perquè nasqués cec: ell o els seus pares?». Per a un israelita del temps de Jesús la malaltia era entesa com una desviació de les normes i dels valors de la pròpia cultura. Per conseqüent, Maria de Magdala, una dona posseïda per set dimonis, era una marginada de la societat, una persona que vivia més enllà dels límits, és a dir, del límits que estableixen la diferència entre puresa i impuresa, santedat i pecat, observança i infidelitat.

JOANA. És un nom rar. Joana és la forma hebrea d'un nom hebreu que significa «YAHWEH és benigne». En el Nou Testament és citat sols per Lluç i sempre en segon lloc després de Maria de Magdala (8,3; 24,10). Fora del Nou Testament s'esmenta la presència de la dona del procurador del rei (*uxor regis procuratoris*) entre les dones que seguien Crist en un passatge de l'evangeli de Marció transmès per Tertul·lià. En 8,3, Lluç la cita com a «Joana, dona de Cuses, administrador d'Herodes».¹¹ Sabem doncs que era una dona casada i que el seu marit tenia una posició eminent com a

¹⁰ Cf. Carmen BERNABÉ, «Mary Magdalene and the Seven Demons in Social-scientific Perspective», p. 219-223.

¹¹ És notable l'interès de Lluç per la família d'Herodes Antipes (4 aC – 39 dC), tetrarca de Galilea. És esmentat 11 vegades en l'evangeli (3,1.19; 8,3; 9,7.9; 13,31; 23,7.8.11.12.15) i 2 en els Fets (4,27; 13,1).

*Jesús a la Creu.
Giotto (1303-1305).
Capella Scrovegni
de Pàdua.*

funcionari d'Herodes. Dels fills que pogués tenir, el text no en parla. El text grec emprava la paraula *epitropos* 'intendent, administrador, governador'. Les funcions d'aquest càrrec no són pas ben clares. Es tracta de funcions econòmiques o polítiques? Es desenvolupaven en l'àmbit privat o de la cort? Fos com fos, hi ha un fet cert: Joana pertanyia a una classe social elevada. Aquesta condició de la dona ens interpel·la. Per poder seguir Jesús, caldria que s'hagués separat del marit (suposat que encara fos viu) durant períodes llargs de temps i, per tant, quedar fora de la seva tutela. No sabem si aquesta elecció, probablement traumàtica, era compartida amb el marit o no. D'altra banda, ella devia d'haver renunciat a la riquesa i a les comoditats de la cort per seguir una vida incerta i precària. Quina podia ésser la causa que l'havia empès a prendre aquesta decisió? Del text lucà es dedueix que Joana havia trobat Jesús i que havia estat guarida. Podem suposar que aquesta trobada tot i que els textos no ens en donen cap informació.¹²

¹² Carla RICCI, *Maria di Magdala e le molte altre*, p. 165.

SUSANNA. El nom de Susanna ('lliri' en hebreu) evoca la protagonista d'una narració famosa («Susanna i els vells») que trobem en el capítol 13 del llibre de Daniel. De la Susanna de Lc 8,1-3, no en sabem res, tret que pertanyia al grup de dones que Jesús havia guarit. No tenim cap notícia de la família d'aquesta, ni d'on provenia, com en els casos precedents. Aquesta és l'única vegada que és esmentada en l'Evangeli segons Lluç, i en el Nou Testament no hi torna a aparèixer.

No podem oblidar que, al costat d'aquestes tres dones amb nom propi, Lluç, com Marc i Mateu, parlen al mateix temps de «moltes» dones. Aquest indefinit connota quantitat. Aquest fet s'ha de tenir en compte. C. Ricci afirma: «la realitat, fins i tot numèrica, de les dones que envoltaven Jesús, era consistent i tenia característiques d'una clara visibilitat».¹³

2.4. El rol de les dones que seguien Jesús

Maria Magdalena, Joana de Cuses, Susanna i les altres dones acompanyaven Jesús. Juntament amb els dotze formaven part del seu grup de deixebles. En Lc 8,1-3, l'expressió que indica el seguiment és «amb ell» (*syn auto*) que, tot i que es refereix directament als dotze, pot ésser entesa també de les dones. En altres ocasions com en 8,38; 9,18 o 25,26, Lluç la utilitza per indicar l'acció de seguir Jesús sense que mai la limiti als dotze. D'altra banda, en 23,48.55 les dones es troben definides amb dos verbs de seguiment reforçats amb la preposició grega *syn*: «seguir, acompanyar» (en grec *synakoluthéo*) i «anar amb» (en grec *synerchomai*).

Quin era, però, el rol de les dones? Proclamar el Regne de Déu juntament amb Jesús o servir-lo (o servir el grup) amb els seus béns? Com hem d'entendre aquest servei? Alguns estudiosos, com Fitzmyer, entenen les dones com a simples col·laboradores del grup. Elles ajudaven Jesús i els dotze amb el seu servei. En la mateixa línia Whiterington defensa que les dones hi feien el rol tradicional (preparar el menjar i servir a taula), però amb una nova projecció: la seva hospitalitat i el seu servei no es limitaven a la pròpia família sinó que s'estenien a la família en la fe.¹⁴ Crec que aquesta interpretació és massa reductiva i que no reïx a alliberar-se dels vells esquemes patriarcals ni a descobrir la novetat instaurada per Jesús.

Abans de continuar, cal que analitzem la paraula clau de 8,3, és a dir el verb *diakoneo* 'servir', que és l'únic verb que té les dones com a subjecte actiu. En aquesta ocasió *diakoneo* va acompanyat amb el mot *hyparchonta* 'béns', de manera que l'expressió pot

¹³ Carla RICCI, *Maria di Magdala e le molte altre*, p. 183.

¹⁴ J.A. FITZMYER, *El Evangelio según Lucas*, 2, Madrid: Cristiandad, p. 710-711 (original: *Luke. Introduction, Translation, and Notes*, 1-2 (The Anchor Bible 28, 28A), Garden City, NY: Doubleday 1981-1985); B. WITHERINGTON, «On the Road with Mary Magdalene, Joanna, Susanna, and Other Disciples – Luke 8,1-3», p. 246-247.

ser traduïda com: «el servien (ajudaven, assistien) amb els seus béns». En l'Evangeli segons Lluc, el verb *diakoneo* generalment es refereix al servei de taula (4,39; 10,40; 12,37; 17,8). Una excepció podria ésser 22,26-27 on el servei és vist com l'actitud que el deixeble ha de fer seva, si és que vol seguir Jesús. Això no obstant, l'expressió de Lc 8,3 indica una realitat diversa i també més complexa que el servei de la taula. Tot i que no s'ha de descartar que les dones preparassin el menjar i que s'ocupessin de servir a taula en el grup itinerant que acompanyava Jesús, no sembla pas que Lluc estigui parlant d'això.

Hi ha altres textos de l'obra lucana que poden il·luminar el text que estudiem. N'escolliré sols dos. En Lc 10,38-41, Jesús renya Marta per la seva servitud excessiva al treball casolà («Marta, Marta, estàs preocupada i neguitosa per moltes coses, ⁴² quan només n'hi ha una de necessària») i lloa Maria per la seva actitud d'acolliment interior i escolta pregona («Maria ha escollit la millor part, i no li serà pas presa»). En considerar la dona com a destinatària del seu missatge, Jesús s'oposa a un vell sistema que sempre l'havia confinada als rols domèstics i li havia negat tota possibilitat d'instrucció. En

Jesús al sepulcre. Giotto (1303-1305). Capella Scrovegni de Pàdua.

altres paraules, Jesús se situa contra el «servir» tradicional de les dones i opta per un discipulat integral.¹⁵

El paral·lel més proper de Lc 8,3 no es troba en l'evangeli sinó en el llibre dels Fets dels Apòstols. Es tracta d'Ac 19,22: «Llavors envià a Macedònia dos dels seus ajudants (*duo ton diakonunton auto*), Timoteu i Erast, mentre ell es quedava encara algun temps a l'Àsia». La traducció «ajudants, assistents, col·laboradors» no dóna el sentit precís dels mots grecs *diakoneo* + *auto* (datiu). La frase significa que Timoteu i Erast eren dos dels qui Pau havia enviat a missió en el seu nom. En altres paraules, eren dos representants de Pau enviats a complir una missió específica (cf. *diakonia* en Ac 12,25; 21,19). Eren per tant molt més que dos simples assistents. Si hi afegim que en el grec del Nou Testament el títol *diakonos* primàriament no significa servidor ni diaca, sinó herald o missatger oficial, podem intentar una nova traducció de Lc 8,3 que tingui en compte aquestes dades. En lloc de «i moltes altres [dones] que el servien amb els seus béns» podríem llegir: «i moltes altres [dones] que usaven els seus recursos tot anant a missió en el seu nom».¹⁶

En resum, la nova relació establerta per Jesús amb les dones —una relació que no depèn de les estructures institucionals de la societat jueva— i l'ús de *diakoneo-diakonia* en el llibre dels Fets dels Apòstols ens ha permès d'interpretar el servei de les dones de Lc 8,3 de manera molt més rica. Potser podríem parlar d'un «servei missioner», un servei que esdevé expressió d'una crida-elecció interior de la qual no es pot fugir, un servei obert a tots i a tot, un servei sense límits ni prejudicis. Entesa d'aquesta manera la *diakonia* de les dones adquireix tota una altra dimensió.

3. Conclusió

Lc 8,1-3 se'ns ha mostrat com un text difícil i alhora il·luminador. Malgrat la complexitat textual i sintàctica, la posició estratègica en l'evangeli i les informacions ambigües que ens ofereix, pot ésser considerat com una «pista privilegiada» d'un seguiment femení silenciats per tots els evangelistes.

El grup de les dones és una cosa ben diferent d'unes simples col·laboradores domèstiques de Jesús i dels altres deixebles; el grup de les dones, de les que són esmentades pel seu nom i de les anònimes, formava part integral del seguiment de Jesús. També elles, com els deixebles, es van haver de separar de les seves famílies, de la seva terra, dels seus béns per abraçar un nou estil de vida, per esdevenir membres de ple dret de la família de fe inaugurada per Jesús (5,11.28; 14,33; 18,22.28). D'altra

¹⁵ Carla RICCI, «Maria di Magdala e le molte altre», p. 190.

¹⁶ Cf. R.J. KARRIS, «Women and Discipleship in Luke», p. 7-10. La seva proposta de traducció és: «women who used their resources in going on mission for him» (p. 9).

banda, depenent de les seves possibilitats i situació social, han posat a disposició del grup itinerant el seu patrimoni. És molt probable que les dones es preocupessin d'obtenir menjar, de cuinar-lo, de servir-lo i que tinguessin cura perquè no faltés al grup cap de les coses necessàries per a la vida ordinària.. Aquest servei material és sols un dels aspectes, i certament no és pas el més important, de la seva missió. Ens les podem imaginar —dic imaginar perquè els textos guarden silenci— al costat de Jesús i dels deixebles pregant, donant testimoni, acollint els necessitats, parlant de qüestions pregones... en resum, compartint la seva experiència missionera i aprenent a evangelitzar de l'únic Mestre.

Des de Galilea les dones han acompanyat Jesús durant la seva predicació del Regne; elles han escoltat el seu ensenyament i assistit a les seves guaricions. Testimonis de la crucifixió, les dones no abandonaren Jesús en el moment final, i l'han seguit fidelment fins a la mort. Són també elles les que el matí de Pasqua van esdevenir les primeres testimonis de la seva resurrecció i a elles els és confiat l'anunci pasqual.

Acabaré amb les paraules d'Eugen Drewerman en la presentació del seu assaig sobre les dones en la Bíblia: «La paraula decisiva que el cristianisme envia al món és específicament un missatge de dones. Sols elles, evidentment, són capaces i dignes de veure i de fer visible la victòria de la vida sobre la mort».¹⁷

¹⁷ E. DREWEMANN, *Il messaggio delle donne. Il sapore dell'amore* (Nuovi Saggi Queriniana 65), Brescia: Queriniana 1997³, p. 5 (original: *Die Botschaft der Frauen. Das Wissen der Liebe*, Olten – Freiburg im Breisgau: Walter Verlag 1992).

Meditació sobre els profetes

per Francesc Ramis Darder

*Tenir l'esperit de profecia
vol dir ser testimoni de Jesús (Ap 19,10)*

El profeta és aquella persona que amb el que pensa, el que diu i la manera com actua mostra al seus germans l'autèntic rostre de Déu. En aquest article presentem la figura de deu profetes emprant el to meditatiu. La veu de cada profeta manifesta un gran ventall de consells per aprofundir en el canemàs de la vida cristiana. Nosaltres hem elegit sols un aspecte de la predicació dels profetes i l'hem comentat perquè ens ajudi a viure amb més intensitat la nostra vida cristiana.

Ageu: la comunitat viva, element imprescindible per a la transmissió de la fe

Nabucodonosor II conquerí Jerusalem i en tres successives onades va deportar un contingent jueu a Babilònia, capital de l'Imperi (597, 587, 582 aC). Més endavant, l'any 539 aC, Cir el Gran, conquerí l'Imperi babilònic i va inaugurar l'Imperi persa. Tal com diu l'Escriptura, Cir va publicar un edicte que permetia als jueus deportats retornar a Jerusalem (Esd 1,2-4). Malgrat les condicions avantatjoses de l'edicte, els deportats varen haver de retardar el retorn per les adversitats que cobriren de dol l'entramat social de l'Imperi persa. Amb tot, devers l'any 520 aC, una sèrie d'esdeveniments possibilitaren el retorn d'un grup d'exiliats.

Cir fou succeït pel seu fill Cambises (530-522 aC). A la mort de Cambises es desencadenaren conflictes violents dins l'Imperi persa que Darius I (522-546 a C) va sufocar. Aquest rei va poder organitzar de forma estable l'estructura de l'Imperi. Fou precisament en aquestes revoltes quan un grup jueu, aprofitant la situació política, emprengué el retorn a Jerusalem. Els dirigents més significatius del retorn varen ser Zorobabel i Jeixua. En arribar a la Ciutat Santa, Zorobabel exercí la funció de governador, mentre que Jeixua desenvolupà la tasca pròpia de gran sacerdot (Ag 1,2).

El grup que tornà a Jerusalem constituïa una comunitat de vida i de fe, però la tasca d'establir-se a Sió va ser difícil. Les condicions econòmiques eren adverses i l'acollida que dispensaren els habitants de la Ciutat Santa als nouvinguts no va ser satisfactòria. Per això, la comunitat compacta que havia tornat de l'exili començà a desintegrar-se. Cada família cercava el seu propi interès, amb la intenció de sobreviure, i descuidava la relació amb els altres, per la qual cosa va desaparèixer la solidaritat i es debilitaven els llaços de la fe. La comunitat compacta que tornà de l'exili es convertí ràpidament en una suma d'individus, relacionats sols per qüestions de veïnatge geogràfic.

La situació que vivien els jueus era greu: quan s'extingeix la comunitat es posa en perill la supervivència de la fe. Quan manca la comunitat desapareix l'àmbit on compartir i celebrar la fe, i la fe que no es comparteix ni se celebra en comunitat difícilment es pot transmetre.

El Senyor no va abandonar al seu poble. Cridà el profeta Ageu perquè reconstruís la comunitat jueva. La missió d'Ageu era difícil: havia d'aconseguir que una pluralitat d'individus dispersos constituís una comunitat de vida i de fe. Aquest desafiament al qual havia de fer front Ageu és molt semblant al que han d'acarar moltes de les nostres comunitats cristianes.

El nom Ageu significa "el que ha nascut en dia festiu". La simple pronunciació del nom del profeta recordava als jueus la necessitat de celebrar de manera comunitària el dia sant dels jueus, el dissabte.

El ministeri d'Ageu va ser breu: es va estendre sols en el decurs de la tardor de l'any 520 aC. Com dèiem abans, la seva tasca consistí a transformar una munió de jueus en una comunitat viva. El seu missatge insistia en la necessitat de reconstruir el temple de Jerusalem (Ag 1,8) devastat per Nabucodonosor quan ocupà la Ciutat Santa (587 aC). La reconstrucció del temple no es referia, principalment, a la reedificació material de l'edifici, sinó al restabliment de la comunitat jueva. La comunitat reconstruïda, finalment, va poder reedificar el temple que fou consagrat el 515 aC (cf. Esd 3, 12-13).

L'ensenyança d'Ageu és important. Mostra que la transmissió de la fe sols és possible quan existeix una comunitat que la viu i la celebra. El temple reconstruït constitueix el símbol de la comunitat reconstruïda. Evidentment, el desenvolupament del cristianisme se sustenta en l'acció de l'Esperit Sant, però la supervivència del cristianisme en la nostra societat depèn de l'existència de comunitats vives, capaces de donar testimoni de Crist ressuscitat.

L'ensenyança de l'AT troba la seva plenitud en el NT. La Primera carta de Pere, evocant la profecia d'Ageu al·ludeix als cristians com a pedres vives de l'Església (1Pe 2,5). De la mateixa manera que el temple de Jerusalem era el símbol de la comunitat jueva, un temple cristià ha de ser la metàfora dels cristians que formen la comunitat. El cristià es converteix en "pedra viva" de l'Església quan, mitjançant el seu compromís

personal, construeix la comunitat parroquial i quan, mitjançant el seu compromís en la transformació de la societat, edifica el Regne de Déu.

Amós: sols la solidaritat té futur

La nació alçada amb tenacitat per David es va dividir en dos estats a la mort del seu fill Salomó (930 aC): el Regne del Nord es va dir Israel i, amb el temps, establí la capital a Samaria; el Regne del Sud, anomenat Judà, va mantenir Jerusalem de capital.

La desigualtat social entre el nord i el sud donà lloc a l'emigració desesperada. Molts habitants de Judà no veien cap altra solució a la seva misèria que la fugida cap al nord, a Israel. Allà esperaven iniciar una nova vida i trobar l'acollida dels seus germans de religió. No hem d'oblidar que tant els habitants de Judà com els d'Israel creien en el mateix Déu. Però els emigrants del sud no tan sols eren mal acollits a Israel sinó que patien l'explotació dels poderosos del país.

La desigualtat social a Israel arribà al seu zenit durant el regnat de Jeroboam II (784-744 aC). El monarca conquerí nous territoris, reconstruí ciutats, desenvolupà el comerç i embellí els palaus, però ho va fer a canvi d'una desigualtat social terrible: els rics eren cada cop més rics i els pobres cada cop més pobres.

El llibre d'Amós descriu sense manies la injustícia social d'Israel. Els palaus de les grans famílies estaven ornamentats amb iveri (Am 3,15). L'or i la plata són metalls valuosos però l'iveri a més de riquesa denota ostentació. Els poderosos no tan sols explotaven als pobres, sinó que, per la fastuositat les seves mansions, ferien encara més el dolor dels humils. En contrast amb el luxe dels benestants, el text bíblic assenyala la misèria dels pobres, que s'havien de vendre a canvi d'un parell de sandàlies (Am 2,6). El paper de la religió israelita era trist: no condemnava la injustícia sinó que mantenia l'ordre injustament establert.

Malgrat la desídia religiosa, la Sagrada Escripura és molt clara: Déu no abandona mai el pobre. Déu escoltà el poble oprimint i envià dos profetes: Amós i Osees. Amós, amb el to encès de la seva paraula, exposarà la voluntat divina: el Senyor exigeix justícia social! El testimoni de la vida d'Osees serà la metàfora de la intimitat del Déu alliberador: el Senyor que exigeix la justícia té entranyes de misericòrdia!

Amós denuncià la injustícia i exigí la solidaritat, s'enfrontà a les classes dirigents i patí la persecució dels poderosos. Menyspreat per les elits opulentes, el missatge profètic amarà el cor dels pobres. El missatge d'Amós és molt clar: un sistema social basat en l'explotació no té capacitat per sobreviure, sols la solidaritat té futur perquè, en la lluita per la solidaritat i la justícia, hi batega la intervenció de Déu en la història humana.

La nostra època presenta aspectes concomitants amb l'època d'Amós. Molts homes i dones del sud fugen de la misèria per tal de reiniciar la seva vida en les terres del nord: era el mateix que passava en temps d'Amós quan els habitants del sud (Judà) també emigraven al nord (Israel) per poder sobreviure. Els emigrants dipositaven la

seva confiança en l'acolliment fraternal, perquè els habitants de Judà i d'Israel creien en el mateix Déu, però es trobaven amb l'ostentació de palaus folrats d'ivori i amb la seva explotació per part de la classe dirigent. Aquella societat opulenta fou esclafada pel pes de la seva supèrbia i per la cobdícia dels doblers. Succeirà això mateix en la nostra societat?

Déu exigeix justícia social i les seves entranyes de misericòrdia mantenen viva l'esperança que optem per la solidaritat, l'únic futur feliç.

Huldà: l'amistat amb Déu, entranya de la vida del profeta

El rei Manassès governà Judà amb una crueltat inusitada (698-643 aC). La idolatria i la injustícia sumiren els pobres en la misèria i gairebé arrabassaren de les entranyes del poble el record del Déu alliberador (2Re 21,1-18). Amon, fill de Manassès, continuà amb les malifetes de son pare fins que fou assassinat en el decurs d'una revolució contra la tirania (643-640 aC) (2Re 21,19-26).

La magnitud de la persecució religiosa que Manassès i Amon exerciren contra els seguidors del Déu alliberador va ser molt intensa. Podríem dir, des de la perspectiva metafòrica, que el poble gairebé oblidà els fonaments de la seva religió. La nació gairebé va oblidar que el Senyor alliberà els seus avantpassats de l'esclavatge d'Egipte i els regalà la Terra Promesa. El país va descuidar l'acompliment dels manaments, va arraconar l'observança de la Llei i menyspreà la vivència de la pietat.

Mort Amon, el poble proclamà rei Josies (640-609 aC). El nou monarca, pietós i just, emprengué la reforma del regne. Inicià la seva tasca restaurant el temple del Senyor. Un dia envià al temple el seu secretari, Xafan, perquè lliuràs doblers al summe sacerdot Hilquià, que li comunicà que, en el decurs de les obres del temple, havia trobat el "llibre de la Llei" (622 aC) (2Re 22,8). La lectura del llibre trasbalsà Xafan; aquest el llegí a Josies, que s'esquinçà les vestidures en sentir el contingut del text.

Quin era aquest "llibre de la Llei"? La resposta és complexa, per això adoptarem una perspectiva catequètica.

La lectura global de l'Esriptura dona a entendre que "el llibre de la Llei" és el Deuteronomi. El missatge del Deuteronomi és fonamental per a la vivència religiosa. Defineix l'aliança de Déu amb el seu poble (Dt 5,1-5), especifica els "deu manaments" (Dt 5,6-21), rememora l'alliberació dels israelites esclaus a Egipte (Dt 6,20-25), afirma la bondat de Déu (Dt 6,4-25), insisteix en la sacralitat del temple (Dt 12-25) i recalca la necessitat de practicar la justícia.

La mala conducta dels habitants de Judà, afavorida per l'arbitrarietat de Manassès i d'Amon, havia provocat l'oblit de les exigències morals contingudes en el llibre de la Llei. Els habitants de Judà, acostumats a desobeir els preceptes divins, arribaren a oblidar l'existència del llibre que els contenia: el Deuteronomi.

Josies percep en el descobriment del llibre la revelació de la providència de Déu. El rei desitja poder emprendre la reforma del país segons els criteris que emanen del “llibre de la Llei”. Però, abans de prendre cap iniciativa, escoltarà la veu d’un profeta. El monarca envia una comissió, encapçalada pel sacerdot Hilquià, al barri nou de Jerusalem, a casa de la profetessa Huldà, muller de Xal·lum.

Huldà escoltà els enviats i, utilitzant el llenguatge de l’AT, animà el rei a emprendre la reforma del país seguint les normes divines contingudes en el llibre de la Llei. Encoratjat per les paraules de la profetessa, Josies emprengué la reforma de Judà (2Re 23,1-27).

Com dèiem al començament, els regnats de Manassès i Amon va tenyir d’injustícia i d’idolatria els carrers de Jerusalem. Però enmig de la barbàrie, la profetessa Huldà guardà en el seu cor i en la seva memòria la força alliberadora de la Paraula de Déu i, quan va arribar el moment oportú durant el regnat de Josies, comunicà les exigències del Senyor.

En el cor del profeta no hi habita l’activisme, hi batega la mística. Durant els anys d’oprobri que cobriren de dol Judà, Huldà guardà en el seu cor el record de la paraula alliberadora i va mantenir vives les exigències del Deuteronomi.

Sovint creiem, erròniament, que no podem fer res per canviar la situació d’injustícia que tenalla l’entramat social del nostre món i, desanimats, caiem en l’apatia. En altres ocasions, també falsament, ens llançam a l’activisme i, estressats, ens precipitam en el desànim.

El profeta és l’artífex de la intervenció alliberadora de Déu en la història. Per això, la primera cosa de què el profeta té cura és de la seva relació amb el Senyor. El profeta, l’amic fort de Déu, sap que el Senyor propiciarà l’ocasió perquè l’amistat que ha teixit amb ell arribi a transformar l’ànima del món i el cor de cada persona.

Baruc: la vivència de la fe enmig del desencís

La Sagrada Escripura descriu la identitat d’un personatge anomenat Baruc, que actuà de secretari del profeta Jeremies (Jr 32; 36; 43;45). La provada fidelitat que Baruc manifestà a Jeremies el va convertir en el símbol de la lleialtat que s’ha de professar al mestre. El ministeri de Jeremies i la tasca del seu secretari Baruc, assoliren el seu zenit a les acaballes del segle VII aC. A la mort del profeta i del seu secretari, la fama d’ambdós va perviure en el poble. Molt després de la mort de Jeremies, els seus deixebles posaren per escrit la predicació del seu mestre i redactaren el llibre de Jeremies. El record de Baruc també va viure en l’ànim del poble i, per això, alguns escrits posteriors foren atribuïts a la seva ploma.

Els llibres més importants que la tradició assignà a Baruc són dos. El primer, denominat Apocalipsi de Baruc, forma part dels apòcrifs de l’Antic Testament. Els apòcrifs de l’AT constitueixen una col·lecció de llibres que varen néixer en l’àmbit jueu però que

no varen arribar a formar part del cànon. El segon és el llibre de Baruc, que forma part de l'Antic Testament en la tradició de les esglésies orientals i de l'Església catòlica.

El llibre de Baruc fou escrit a Jerusalem a la meitat del segle II aC per un personatge anònim que la tradició anomenà Baruc. Baruc significa "el que ha rebut la benedicció de Déu". La comunitat de Jerusalem atribuï el llibre a Baruc per retre homenatge al secretari de Jeremies. El text del llibre ens ha arribat sols en llengua grega. La profecia de Baruc presenta també una peculiaritat editorial: els estudiosos denominen llibre de Baruc els primers cinc capítols del llibre i anomenen el capítol sisè Carta de Jeremies.

A mitjan segle II aC la comunitat de Jerusalem travessava una profunda crisi. La fe jueva, que havia teixit la identitat religiosa i social del poble, es desfeia davant la irrupció d'una altra manera d'entendre l'existència humana: la mentalitat grega. La cultura grega s'assentà a Palestina i, lentament, va anar minant els fonaments religiosos i culturals del poble hebreu. La comunitat jueva percebia com els seus membres abandonaven la fe per adherir-se a les creences gregues. La comunitat jueva es va arribar a reduir tant que els jueus podien pensar que constituïen un grup estrany en la seva pròpia terra.

Els jueus vivien llur fe de manera semblant als seus avantpassats quan varen patir l'exili de Babilònia (587-538 aC). La petita comunitat jueva constituïa un reducte religiós en l'àmbit de la cultura grega. En l'exili de Babilònia, la predicació d'Ezequiel i la veu apassionada del Segon Isaïes possibilitaren que el poble deportat mantingués la integritat de la fe. Ara, en el context social del segle II aC, sorgeix un profeta anònim que compona el llibre de Baruc per retornar l'esperança al poble desanimat.

El llibre de Baruc comença exposant la situació de la comunitat desencisada que viu a Jerusalem en el segle II aC (Ba 1,1-14). L'autor no descriu directament la situació del poble marcit i adopta un artífici literari: comenta la situació del poble exiliat a Babilònia perquè els lectors compreguin que l'estat actual del poble és semblant a la situació viscuda a l'exili.

L'autor comprèn que la desgràcia del poble no es deu al caprici diví, sinó que és la conseqüència que es deriva del pecat de la nació. Per això el profeta ofereix, en la segona part del llibre, una litúrgia penitencial perquè la comunitat implori el perdó dels seus pecats (Ba 1,15-3,8). Un cop rebut el perdó, apareix la tercera part del llibre on el profeta proposa al poble que adopti un estil de vida d'acord amb la Llei de Déu (Ba 3,9-4,4). Viure segons la Llei de Déu no consisteix a practicar un garbuix de normes confuses sinó que implica una vivència coherent amb el contingut dels deu manaments. Quan el profeta ha exposat la necessitat de posar en pràctica la Llei de Déu descriu, mitjançant un bell poema, el goig que produeix en el creient la vivència dels manaments (Ba 4,5-5,9).

Els projectes humans solen ser brillants mentre que la vivència de la fe s'inclina a ser mediocre. Per això, una vegada conclòs el llibre, un altre profeta, de qui també desconeixem la identitat, escriu el contingut del capítol sisè: la Carta de Jeremies. La

carta recorda l'estupidesa que suposa lliurar la vida al poder dels ídols, quan estam cridats a gaudir de la tendresa del Senyor. La idolatria va ser la temptació constant del poble de Déu; també és la nostra permanent temptació. Per això, la carta desemmascara el verí de la idolatria i suggereix al ser humà la vivència de la justícia: “Per això, un home sense ídols i fidel a Déu val més que no aquests déus. Mai no farà el ridícul com ells!” (EpJr 1,72).

El context social en què vivim recorda, en molts aspectes, la situació de la comunitat jueva del segle II aC. En aquest context, el llibre de Baruc recorda la ridiculesa de la idolatria i proposa al creient l'únic camí possible: la vivència autèntica i compromesa de la Llei de Déu.

Habacuc: crec per poder viure

Els petits pobles assentats al Pròxim Orient Antic tremolaven davant la crueltat que exercia l'Imperi assiri contra les nacions sotmeses. Amb el pas del temps, l'Imperi assiri va ser destruït pels babilonis que el conqueriren i n'arrasaren la capital, Nínive (612 aC). Destruït l'Imperi assiri, els babilonis, dirigits per Nabopolassar (625-605 aC) erigiren l'Imperi babiloni. El monarca més insigne d'aquest va ser Nabucodonosor II (605-562 aC).

Els habitants de Judà visqueren tranquils quan contemplaren la destrucció de l'Imperi assiri (Na 2,4-14), però la seva alegria ben aviat es va acabar. El Pròxim Orient va veure l'esclat d'un conflicte internacional: el faraó egipci Necó declarà la guerra a Babilònia. En el si de la disputa, el regne de Judà s'inclinà a favor de Babilònia. Josies, rei de Judà, s'enfrontà al faraó egipci al pla de Meguidó, però les forces egípcies derrotaren les jueves i fins i tot mataren el rei (609 aC). El faraó imposà Joiaquim (609-598 aC) com a rei de Judà. El nou rei va ofendre Déu amb la seva conducta i abusà del poble aclaparant-lo amb impostos. Finalment, Babilònia guanyà la guerra contra Egipte, Nabucodonosor II conquerí Jerusalem (597 aC) i hi entronitzà Jeconies, fill de Joiaquim, com a rei vassall (2Re 23,28-24,7).

El profeta Habacuc va viure a l'època convulsa que acabam de ressenyar. L'Imperi assiri va ser destruït pels babilonis que, alhora, van haver d'enfrontar-se als egipcis. El regne de Judà, brillant durant l'època de Josies, s'enfangà en l'opressió exercida per Joiaquim contra el seu poble i va sofrir l'atac de Nabucodonosor II.

Habacuc no entén el sentit d'una història humana tan conflictiva i, sobretot, es demana què pot fer un creient en els períodes turbulents de la història. Habacuc és conscient que el seu país, Judà, és massa petit per influir en el desenvolupament de la política internacional i si una nació tan petita és incapaç de fer de mediatra en els esdeveniments històrics, cal demanar-se què pot fer un individu concret, la identitat del qual es perd entre les masses anònimes. El llibre d'Habacuc descriu el diàleg que el profeta estableix amb Déu per trobar la resposta al gran interrogant: té sentit que l'ésser

*El profeta Habacuc.
Façana de la Kätchenhaus
Heilbronn, Alemanya.*

humà mantingui la fe quan té la impressió que la vivència de la fe no influeix per res en el decurs de la història?

Habacuc no reflexiona ell tot sol, ho fa en l'àmbit de la pregària, en el si del diàleg sincer i obert amb Déu. Quan la reflexió del profeta sembla mostrar-li que la vivència de la fe no té sentit, Habacuc percep la veu de Déu que li diu: “el just viurà per la seva fidelitat” (Ha 2,4). Què significa aquesta frase?

L'AT no entén la fe com un conjunt d'idees o de sentiments, sinó com una forma de vida. L'antiga aliança afirma que la realitat oposada a la fe no és l'ateisme, sinó la por. Tenir fe significa creure que Déu sosté la nostra vida i que, per això, la nostra existència no està en mans del destí ni de la sort, sinó que reposa en la bondat de Déu (cf. Is 7).

La intensitat de la fe depèn de la constància amb què es viu la justícia. El concepte de justícia és molt ample en la Sagrada Escripura. Entre altres accepcions, la Bíblia afirma que l'ésser humà és just quan encaixa el seu projecte de vida en el projecte que Déu li ofereix. Un bon exemple d'home just és Josep (Mt 1, 19).

Josep sabia que el fill que Maria havia concebut no era seu. La legislació jueva ordenava que quan una dona engendrava un fill d'un home que no fos el seu espòs havia de morir lapidada. Josep estima Maria i no vol que mori d'aquella manera, per això adopta un bon projecte: decideix separar-se de Maria en secret. La intenció de Josep és encomiable, ja que la seva decisió evitarà la mort de Maria, però l'àngel del Senyor

s'apareix a Josep per dir-li: “Josep, fill de David, no tinguis por de prendre Maria, la teva esposa, a casa teva: el fruit que ella ha concebut ve de l'Esperit Sant” (Mt 1,20). Josep, sense discutir, va rebre Maria com a esposa (Mt 1,24). Josep és un home just perquè és capaç d'encaixar la seva vida en el projecte que Déu li ofereix.

Habacuc, lentament, percep que la fe no és un cúmul de sentiments, sinó la seguretat que implica saber-se sostingut en les bones mans de Déu i aprèn que la fe implica saber encaixar la nostra vida en el projecte que Déu ens ofereix. Però, què se n'obté, de la decisió d'encaixar la vida en el projecte que ofereix el Senyor? L'Esclusiva mostra que l'home just es caracteritza per la seva harmonia interior i per la pau que irradia al seu voltant, és a dir que la persona justa viu en plenitud, descobreix el sentit de la vida.

Habacuc deixa d'entendre la fe com un conjunt d'idees i passa a entendre-la com un estil de vida. Aprèn que tenir fe significa confiar en Déu, encaixar la vida en el projecte diví i irradiar al seu voltant pau i harmonia. Habacuc va viure en una època de la història d'Israel potser massa turbulenta i optà per la fe per tal de trobar el sentit de la vida. La confiança en Déu li va permetre descobrir el sentit de l'existència humana. La fe li va donar la força per continuar vivint.

Elies: “el meu Déu és el Senyor”

El rei Salomó governava dos regnes a la vegada: Judà, al sud, i Israel, al nord. Quan va morir Salomó (ca. 930 aC), ambdós països recuperaren la independència. Roboam (931-914 aC), fill de Salomó, va governar Judà mentre Jeroboam I va dirigir el destí d'Israel.

El regne d'Israel era ric, ja que disposava de les aigües del llac de Genesaret. Les rutes comercials solcaven el reialme i propiciaven l'intercanvi econòmic amb els països veïns: Síria i Tir. Amb el temps, la capital d'Israel es fundà a Samaria.

Però la Sagrada Esclusiva ataca amb duresa l'expansió econòmica d'Israel ja que, a mesura que el regne acumulava riqueses, oblidava els manaments del Senyor i es deixava seduir pels ídols. L'ànsia de tenir, l'afany de posseir i el desig desenfrenat d'aparentar allunyaven de la memòria del poble el record del Senyor, el Déu alliberador. La profecia d'Amós descriu sense reserves la injustícia social que imperava a Israel. La veu profètica denuncia com es ven l'innocent per doblers i el pobre per un parell de sandàlies (Am 2,6-7).

En el decurs del regnat d'Acab (874-853 aC), Ahazià (853-853 aC) i Joaix (852-841 aC), la injustícia social i l'oblit del Senyor corrompien amb força la societat israelita. Va ser precisament en aquest període quan s'esdevingué el ministeri d'Elies. El profeta fugirà la injustícia social i sembrà en el cor del poble la certesa que el Senyor és el Déu que allibera. El nom Elies significa “el meu Déu és el Senyor”. Amb aquest nom el profeta proclamava la seva confiança en el Déu alliberador i denunciava la falsedat dels ídols.

Elies era conegut també amb el malnom d'“el tixbita” probablement perquè era natural de Tixbé, localitat identificada amb Khirbet el-Istib, a Galaad, a vint-i-cinc quilòmetres al nord del riu Jaboc, a Transjordània. Duia un mantell de pell, típic dels beduïns del desert, cenyit per un cinturó de cuir (2Re 1,8). És així com protestava contra el luxe de la cort de Samaria. Exigia al rei i a tots els israelites la conversió personal que s'havia d'expressar en la decisió de construir un model social basat en la justícia (1Re 18,37). La seva vida es caracteritzà per la dedicació personal en favor dels necessitats (1Re 17,7-16) i el compromís polític en favor dels pobres (1Re 21,1-29). La seva intimitat amb el Senyor (1Re 19,11-13) li va fer descobrir la necessària militància política per desterrar la maldat i plantar la justícia social (1Re 19,15-16).

La missió que emprengué Elies contra la idolatria i la injustícia li suposà la persecució de part del rei Acab i de la seva dona Jezabel. La persecució va fer caure el profeta en la depressió fins al punt de desitjar la mort (1Re 19,4). Davant el setge del desànim, Elies va fer l'única cosa possible i eficaç: va descansar i recobrà la serenitat, aprofundí en el coneixement d'ell mateix, reforçà la seva amistat amb Déu i va decidir, després, continuar la seva croada contra la injustícia. No hem de permetre que el desànim ens llanci a les urpes de la deixadesa. Quan el desconhort s'apodera de la nostra ànima és

El profeta Elies. Mont Carmel.

necessari que sapiguem prendre'ns un temps de repòs, és decisiu que cerquem la companyia i el consell d'un bon amic, que aprofundim en la nostra relació amb Déu i que recordem els valors que ens impulsaren en altres temps a la vivència cristiana.

Elies no es rendeix davant la temptació de desànim, sinó que emprèn un viatge fins a l'Horeb. L'Horeb és una muntanya especial on el Senyor es revelà a Moisés i li va conferir la missió d'alliberar els israelites esclaus a Egipte (Ex 3,1-4,17). La tradició identifica l'Horeb amb el Sinaí, el lloc on Déu lliurà a Moisés els "deu manaments" (Ex 20,1-17). El viatge d'Elies des de Beerxeba fins a l'Horeb és la metàfora que expressa el viatge interior del profeta per recuperar els fonaments de la seva fe. També simbolitza l'esforç del cristià per recuperar, en els moments de confusió, les notes essencials de la vivència de l'Evangelí.

En el decurs del viatge, Elies palpà l'auxili diví, recuperà la seva amistat amb Déu i refermà el seu compromís polític en favor de la justícia social. Certament, saber escoltar la veu de Déu que ressona en el fons de la nostra ànima i estar atent al batec del món, constitueixen els eixos que permeten sembrar la llavor de Déu en el cor de la humanitat.

Eliseu: sols el Senyor és capaç de salvar

El rei Salomó governava alhora dos estats: Judà, al sud, i Israel, al nord. En morir Salomó (*ca.* 930 aC) ambdós regnes recobraren la independència. El Regne del Nord, Israel, després d'algunes vacil·lacions establí la capital a Samaria (1Re 16,24). El primer rei, Jeroboam I (931-910), àvid de poder i de riquesa precipità el regne en la idolatria. El monarca erigí un santuari a Dan i un altre a Betel dedicats al culte idolàtric (1Re 12,26-33). Els successors de Jeroboam I se submergiren en les pràctiques idolàtriques i provocaren que el poble gairebé oblidàs la identitat misericordiosa i alliberadora del Senyor, el Déu d'Israel.

Recordem que la idolatria no es redueix al fet banal d'adoptar imatges enganyoses, consisteix a deixar-se seduir per l'afany de poder, en la decisió d'emudir la veu de la consciència i en el desig de posseir riqueses sense mida.

El sisè successor de Jeroboam I va ser el rei Acab (874-853 aC). Acab i la seva dona Jezabel enfonsaren el país en la idolatria (1Re 16,30-33). En temps d'Acab el Senyor suscità el profeta Elies per recordar al poble la falsedat de la idolatria i per anunciar-li que l'única cosa que s'ho val és estimar i practicar la misericòrdia (1Re 17-19.21; 2Re 1-2).

Eliseu era el deixeble privilegiat d'Elies (1Re 19,19-21). Quan Elies morí, Eliseu continuà la tasca profètica del seu mestre (2Re 2,1-17). Però la missió era àrdua, ja que Acab governava Israel i la nació estava immersa en la injustícia i la idolatria.

Eliseu començà el seu ministeri profètic amb humilitat i molt de sentit comú. Segurament, abans d'iniciar la missió profètica, Eliseu devia tenir un nom que desconeixem,

però quan va començar la seva tasca va voler que el seu nom fos Eliseu, que significa “el Senyor és l’únic capaç de salvar”. D’aquesta manera, Eliseu, només pronunciant el seu nom, ja realitzava una catequesi en favor del seu poble: anunciava que sols el Senyor és capaç de salvar i, com a contrapartida, denunciava la falsedat dels ídols.

Eliseu inicià el seu ministeri duent a terme tasques molt senzilles: condimentà una minestra per alimentar els seus companys (2Re 4,38-41) i ajudà un llenyataire a recuperar la destal que havia perdut (2Re 6,1-7). Eliseu va començar amb el que podríem anomenar l’apostolat de les petites coses. Recordem que als ulls de Déu, les coses no són importants per la seva grandària, sinó per la intensitat de l’amor amb què es fan.

La decisió d’Eliseu de sembrar amor i bondat al seu voltant el va convertir en “l’home de Déu” (2Re 4,9) que es preocupava pels pobres (2Re 4,1-8) i els malalts (2Re 5,1-19). Eliseu era un home de Déu perquè era una persona d’oració i un creient que destacava per la pràctica de la caritat en les petites coses.

La situació política d’Israel empitjorava. A la mort d’Acab pujaren al tron Ahazià (853-853 aC) i Joaix (852-841 aC), monarques que llançaren la comunitat a les urpes dels ídols (2Re 1,3;3,1-3). Davant la gravetat de la situació, Eliseu va comprendre que no podia limitar la seva tasca a la realitat quotidiana. El profeta va decidir comprometre’s políticament per aconseguir la transformació social i religiosa d’Israel. El compromís polític d’Eliseu el va dur a maquinari un cop d’estat. El profeta va fer ungir Jehú com a rei d’Israel i va combatre el govern dèspota i impietós de Joaix (2Re 9, 1-26).

El nou rei, Jehú (841-813 aC), va començar governant amb justícia, però lentament va anar abandonant el camí dels manaments i es precipità en la idolatria (2Re 11,29-31). Malgrat la desídia del rei, Eliseu va persistir en la predicació de la bona nova i en la pràctica de la misericòrdia fins al final de la seva vida (2Re 13,14-19). La intimitat d’Eliseu amb Déu va ser tan gran que, fins i tot després de morir, el contacte amb els seus ossos va propiciar la resurrecció d’un mort (2Re 13,20-21). Eliseu va ser un home de Déu, valent i constant en la vivència de l’amor.

La lectura cristiana de la Bíblia percep en el Nou Testament l’acompliment de les promeses de l’antiga aliança. Els profetes preludien l’adveniment de Jesús, el profeta definitiu, i anuncien l’esperança de l’Apocalipsi: “A Déu, has d’adorar, perquè tenir l’esperit de profecia vol dir ser testimoni de Jesús” (Ap 19,10).

Abdies: jo som el servent del Senyor

Les històries patriarcals semblen relats ingenus, però són narracions que expliquen pedagògicament la història i la teologia de l’Antic Testament. La història d’Isaac constitueix un relat patriarcal important, la narració apareix amalgamada amb la saga d’Abraham i de Jacob (Gn 18,1-15; 35,28).

Isaac i la seva esposa Rebeca varen tenir dos fills: Esau i Jacob (Gn 25,19-34). Els conflictes entre els dos germans foren aferrissats i permanents. N’hi ha prou recordar

l'ocasió en què Jacob va robar la primogenitura a Esaú i com aquest va decidir matarlo per venjar-se (Gn 27,1-46). El relat del Gènesi assenyala com el Senyor anuncià a Rebeca la futura enemistat entre els dos germans. El Senyor va dir a Rebeca: “Hi ha dues nacions en el teu ventre; dos pobles naixeran de les teves entranyes. L'un serà més fort que l'altre, el més gran servirà el més petit”(Gn 25,23).

La Sagrada Escripura identifica Esaú i Jacob amb dues nacions. Esaú simbolitza el país d'Edom (Gn 25,30; 36,1-43) i Jacob representa Israel (Gn 32,29).

Els edomites constituïen un poble sedentari que es va convertir en nòmada i s'establí al sud del Mar Mort. La unió de les tribus edomites donà lloc al naixement del regne d'Edom (Gn 36,31-39), la capital del qual era Bosrà (Is 34,6; 63,1). Els israelites s'establiren, en general, a l'oest del riu Jordà i constituïren dos regnes independents: Israel i Judà. Ambdós estats s'unificaren sota el ceptre de David i, amb el pas del temps, el territori ocupat pels israelites es va denominar Israel.

L'Escriptura narra els continuats enfrontaments entre edomites i israelites (Is 14,47; 2Sa 8,14; 1Re 11,14), però la disputa més virulenta entre ambdós pobles succeí en l'època que Nabucodonosor II atacà i conquerí Jerusalem (597, 587, 582 aC) i, quan això succeí, els edomites celebraren la derrota de la Ciutat Santa (Ez 25,12-14; 35,15). El poble hebreu havia perdut la independència, havia vist la destrucció del temple i palpat l'ocàs de la dinastia de David, i si a tot això hi afegim la burla dels edomites, entendrem que la tristesa del poble jueu devia ser immensa.

Però el Senyor no va permetre que el seu poble es desfés entre les contrarietats de la desgràcia. El Senyor suscità el profeta Abdies i li conferí una triple tasca. En primer lloc, el profeta havia de conhortar el poble abatut; en segon lloc, va rebre l'encàrrec diví d'anunciar la victòria del bé, ocult en el cor del poble hebreu que ara plorava la seva desgràcia; i, finalment, el profeta havia d'anunciar la derrota del mal, simbolitzat en l'actitud dels edomites que havien ridiculitzat Israel en la seva desgràcia.

Nabucodonosor, després de la conquesta de Jerusalem, deportà molts jueus a Babilònia, però molts més encara varen fugir als països veïns on s'establiren. El territori de Judà va perdre gran part de la seva població i els qui hi quedaren eren, en general, pobres i il·letrats.

El profeta Abdies no va rebutjar l'encàrrec diví, restà a Jerusalem al costat dels pobres que no havien pogut evitar el flagell de Nabucodonosor fugint cap als països veïns. Abdies significa “jo som el servent del Senyor” i emfatitza la decisió del profeta de “servir el Senyor” en tot moment. Abdies va anunciar que, al final dels temps, l'imperi del mal, simbolitzat per Edom, seria derrotat (Ab 10-14) i va augurar el triomf del pla de Déu, representat per la victòria final dels israelites fidels (Ab 21).

Els deixebles d'Abdies sintetitzaren, a meitat del segle v aC, la predicció del seu mestre. El poema que varen escriure constitueix el llibre d'Abdies. És el llibre més breu de l'Antic Testament, de sols 21 versicles. Als ulls de Déu, la importància d'un poeta i

de qualsevol persona no depèn de l'extensió del seu llibre. L'Antic Testament sosté que sols és gran i important allò que es fa amb amor i per amor. Abdies, per amor a Déu i al seu poble, es va quedar a Jerusalem i gràcies a la seva fidelitat al Senyor, el poble de Judà, enfonsat en el desànim, va poder sentir la proximitat de Déu i intuir el triomf del bé per sobre de les forces del mal.

Joel: YHWH és el Senyor

El profeta Joel va predicar a Jerusalem entre els segles IV-III aC. Joel no era sacerdot però exercia el ministeri profètic en el temple: conhortava i exhortava els que acudien a la Muntanya Santa per adorar el Senyor.

L'època en què va viure Joel va ser un període difícil per a la religió israelita. El poble havia oblidat gairebé del tot que el Senyor els havia alliberat de l'esclavatge d'Egipte i que els havia regalat la Terra Promesa. Quan la religió israelita llançà al pou de l'oblit la identitat alliberadora de Déu, va caure dins la rutina simbolitzada pel culte idolàtric i va adoptar una litúrgia buida i sense compromís en la transformació del món segons els criteris de Déu.

Joel no va restar indiferent davant la desídia religiosa i moral del poble. En nom de Déu va comprometre la seva vida en l'anunci de la bona nova. El nom Joel sintetitza molt bé la tasca del profeta perquè significa "YHWH és Déu". En el si del poble tacat per la idolatria, Joel, simplement pronunciant el seu propi nom ja anunciava la gran veritat: sols el Senyor és Déu i sols ell és capaç de salvar.

El profeta començà la seva tasca observant la realitat religiosa i social on vivia el poble. Quedà amargament impressionat davant la manca de religió de la nació i fortament dolgut per la injustícia que hi contemplà. Joel descriu la realitat del poble, mancat de fe i de justícia, amb la imatge d'una plaga de llagosta que assola el país (Jl 1,4). La idolatria i la injustícia havien convertit Israel en un desert —metàfora de l'absència de Déu— i l'havien deixat mancat de pa —símbol de la injustícia entre els homes.

La impietat del temple justificava la injustícia, per això Joel, en nom de Déu, va constrènyer els sacerdots a emprendre el camí de la conversió (Jl 1, 13) i va anunciar la imminent arribada del Dia del Senyor (Jl 2,1). El "Dia del Senyor" significava, en època de Joel, l'ocasió en què Déu irrompia en la història humana per destruir l'imperi de la maldat i atorgar la victòria als justs. El profeta suplicà als sacerdots que es convertissin i els anuncià que el Senyor vessaria sobre el país el goig de la benedicció, representada pel pa, el vi i l'oli, que omplirien a vessar de ventura l'angoixa del poble marcit (Jl 2,19).

La predicació del profeta transcendí el llindar del temple i va arribar a tot el poble. Joel anuncià a la nació pecadora que el Senyor vessaria el seu esperit sobre tot el país. Revelà que l'esperit de Senyor transformaria el cor del poble: la nació abans idòlatra

esdevindria el poble profètic que dóna testimoni de la bondat de Déu davant de tota la humanitat (Jl 3,1-5).

Joel no va defallir en el seu anunci. Profetitzà que el Senyor vindria al final dels temps per jutjar totes les nacions a la vall de Josafat (Jl 4,1) i vaticinà que l'estirp de Judà subsistiria per sempre en presència del Déu alliberador (Jl 4,17-20).

Joel va predicar amb entusiasme, però no va tenir acceptació entre la majoria del poble. El profeta, com quasi sempre, no va veure el fruit del seu missatge. Sols un petit grup, conegut com “la resta fidel”, va acollir la predicació del profeta i emprengué el camí de la conversió. El profeta predicà en nom de Déu i, certament, res del que es fa en nom de Déu cau en l'oblit. Recordem que les promeses de l'Antic Testament s'acompleixen en el Nou Testament.

Quan l'apòstol Pere va predicar a Jerusalem el dia de Pentecosta, afirmà que la profecia de Joel s'havia complert (Ac 2,17-21; cf. Jl 3,1-5). Joel esperava que el Senyor vessés el seu Esperit per transformar el poble idòlatra en la nació que havia de proclamar la glòria de Déu.

L'efusió de l'Esperit Sant sobre els apòstols i sobre Maria el dia de Pentecosta confeireix plenitud a la profecia de Joel. Els apòstols i Maria simbolitzen “la resta fidel” que va esperar la realització de la profecia de Joel. Déu fa davallar l'Esperit Sant damunt d'ells el dia de Pentecosta i amb tan bon valedor emprengueren la tasca d'anunciar l'Evangelí a tota la humanitat (Ac 2,9-11).

Obed: l'amor als enemics

El rei David i el seu fill Salomó governaren sobre dos estats: Judà i Israel. Quan va morir Salomó, Judà i Israel es varen convertir de bell nou en dos regnes independents. El regne de Judà, regit per Roboam, va mantenir la capital a Jerusalem; el regne d'Israel, del qual fou primer monarca Jeroboam I, establí la capital a Samaria, després d'un temps d'incertesa. Posteriorment a l'escissió d'ambdós regnes, l'hostilitat entre Judà i Israel va ser incessant i els successius desencontres varen tenyir de sang les terres palestines.

El conflicte armat més dolorós que es va produir entre ambdós països va ser l'anomenada guerra siroefraïmita. Els motius que varen iniciar el conflicte i el posterior desenvolupament de la disputa són motiu de discussió entre els historiadors. La Sagrada Escripura descriu alguns episodis de la guerra en 2Re 15,27-16,19; Is 7-8 i 2Cr 28. La Bíblia no es limita a constatar dades històriques sinó que reflexiona sobre l'actuació dels personatges i el desenvolupament dels esdeveniments amb la intenció d'oferir a les lectures i lectors una ensenyança religiosa.

Durant la guerra siroefraïmita, el rei d'Israel va atacar Judà. L'exercit d'Israel va derrotar les tropes de Judà i capturà dos-cents mil presoners que va portar captius a Samaria. El destí d'un presoner de guerra era trist perquè habitualment era venut com

a esclau i traslladat a regions molt distants de la seva pàtria, de manera que perdia els vincles familiars, socials i religiosos.

Quan el presos anaven custodiats cap a Samaria, un profeta del Senyor, Obed, va sortir al pas de la comitiva. El profeta, en nom de Déu, censurà la crueltat que exercien els soldats israelites contra els presoners jueus i desautoritzà la decisió de condemnar a l'esclavatge als vençuts. L'actitud d'Obed és sorprenent. Obed és un profeta israelita que s'oposa a l'opressió que els seus compatriotes exerceixen contra els enemics vençuts.

La predicació d'Obed arriba encara més lluny: exigeix que els presoners siguin alliberats. Els soldats israelites escolten el missatge d'Obed i alliberen els presoners, tornant-los, també, el botí que havien agafat quan varen envair Judà.

Obed persisteix a anunciar als soldats vencedors la voluntat de Déu i els israelites no tan sols alliberen els captius, sinó que es preocupen de vestir els qui anaven despullats i calçar als qui anaven descalços. També reparteixen entre els presoners alliberats menjar i beure, els curen les ferides amb oli puguen als ferits a les seves pròpies cavalcadures per traslladar-los fins a Jericó, per tal de rebre millor assistència (2Cr 28). Quina gran semblança amb la paràbola del bon samarità! (Lc 10,25-37).

El relat referent a Obed és breu, però destaca una virtut inaudita en el món antic i rara en l'Antic Testament: l'amor als enemics. Obed va ser capaç de veure en el rostre dels judaïtes vençuts alguna cosa més que un botí de guerra. Va veure en els enemics del seu poble, que havien estat derrotats, els seus germans (2Cr 28,8) i per això va ser capaç de predicar i de viure l'amor que es concreta en la pràctica de la misericòrdia.

Percebre en el rostre de cada semblant la mirada del germà és difícil, però és el primer pas per poder estimar el proïsme. Si no som capaços de veure en el cor dels nostres semblants l'ànima del nostre germà, tal volta els puguem ajudar, segurament els sabrem assistir i és possible que els arribem a entendre, però difícilment els podrem estimar. Obed va veure en els enemics vençuts el rostre dels seus germans i, perquè va estimar amb tenacitat, va poder convèncer els seus compatriotes que practicassin la misericòrdia amb els seus rivals.

Les profecies de l'AT arriben a la seva plenitud en el missatge del NT. Jesús de Natzaret, amb el testimoni de la seva vida i la força de la seva paraula, va dur a la seva plenitud la tasca profètica d'Obed. En el sermó de la muntanya va exigir l'amor als enemics (Mt 5,43-48) i en la creu perdonà els seus botxins (Lc 23,34). Sols l'amor fa les coses noves!

Despertar les llavors: llegir la Bíblia des de la vida

Experiències de lectura bíblica a Catalunya 1999-2008
Comunicació al Congrés de Granada
sobre la Paraula de Déu

per Justino Martínez Pérez

1. Introducció, proposta i acollida

La meva comunicació en el Primer Congrés de Teologia de Granada se situa en el context de la preparació per al Sínode de la Paraula que se celebrarà a Roma per l'octubre de 2008. Vol ser un botó de mostra del potencial revitalitzador de la Paraula de Déu. Presento «Despertar les llavors: llegir la Bíblia des de la vida» tot remarcant-ne els objectius, la mística, la metodologia i els nuclis d'aquest projecte que va néixer l'any 1999 en reflexionar amb l'Equip d'Animació Bíblica del Centre d'Estudis Pastoral de les diòcesis catalanes (CEP) i amb altres grups bíblics sobre l'animació bíblica de la pastoral (ABP). Recordo aquí de manera sintètica les etapes del procés, i explico un «miracle» seguit de deu punts i una conclusió. L'objectiu és mostrar camins perquè la Paraula de Déu il·lumini avui tota la realitat pastoral.

La lluita contra un oracle triple

Com va sorgir aquest projecte? A principi de juliol de l'any 1999, vaig explicar al meu cosí Vicente que volia treballar en l'animació bíblica de la pastoral. Em va respondre que això era un afer difícil a Espanya i que no tenia futur. Dos mesos més tard vaig tornar a dir-li-ho. La resposta tenia un cert aire de l'oracle de Delfos: «Barcelona és una ciutat freda des del punt de vista religiós. Et quedaràs a l'atur i et moriràs de gana.» A més d'aquesta sentència oracular, hi havia el desafiament d'un amic que em deia: «Barcelona és molt Barcelona». Això ho vaig poder experimentar més tard quan vaig presentar un curs en un centre teològic. La resposta que vaig rebre era: «I aquest

noi, qui és?». Els vaig oferir la meva tarja de visita: «Sols tinc les mans i la mirada dels infants». És un escrit inèdit de cinc pàgines on es demostra el valor de les coses petites. Doncs bé: aquí em teniu, a Granada, deu anys després d'això, amb deu o dotze cursos cada semestre i ara concentrat en la preparació de la tesi doctoral sobre la profecia en l'Apocalipsi. En un mot: sóc ben viu i us explicaré com va tot plegat. No és pas que pugui parlar estrictament de «miracle», però poc n'hi falta...

Després de deu anys a Salvador de Bahia¹ (Brasil), en contemplar la realitat catalana, em preguntava una i altra vegada com podríem somiar junts camins nous d'animació bíblica de la pastoral. Hi va haver un vaivé de propostes i respostes² fins que, quan menys ens ho esperàvem va saltar l'espurna i vam veure que la Paraula de Déu té vigor per fer florir els deserts. No pretenem pas establir càtedra, sinó posar-nos a escoltar el «Déu invisible que parla als homes com a amics» (*Dei Verbum* 3).

2. Objectius del projecte

«Despertar les llavors: llegir la Bíblia a partir de la vida» té com a objectius³ fonamentals:

– Fer descobrir la riquesa vital de la Paraula de Déu en la vida de les persones i de les comunitats (Lc 8,1-21; 24,13-49; Ac 8,26-40) en un món globalitzat.

– Escoltar la música de la Paraula i formar animadors i animadores bíblics al servei de l'ABP, de manera que ha de promoure un procés d'anunci, escolta i interiorització de la Paraula, convençuts que «el primer pas per renovar la teologia, la pastoral i l'espiritualitat és renovar la manera de llegir la Bíblia» (F. Raurell).

– «Despertar les llavors» vol posar la Bíblia en el cor del poble de Déu, a partir d'una manera nova d'entendre la missió, la pastoral, la teologia i l'espiritualitat que posi la gent en peu de missió, perquè la Paraula ens crema en el nostre interior (Lc 24,32; Jn 20,2,4; Ac 4,13-31; 1Jn 1,1-4).

3. Procés formatiu

Cal un procés formatiu bàsic de tres anys i un de permanent d'aprenentatge teòric i pràctic, on es conjugui una lectura de la Bíblia que alhora sigui *científica, sistemàtica i sapiencial-vivencial*.

¹ He pogut visitar altres països d'Amèrica Llatina i conèixer experiències molt significatives d'animació bíblica a l'Argentina, Xile, Colòmbia, Costa Rica, Equador, Mèxic, Perú i República Dominicana.

² El mes d'octubre de 1999 vam enviar tres-centes cartes a preveres. Sols vam rebre una resposta i això ens va moure a trucar a altres portes.

³ El fullotó va tenir 5.000 exemplars en castellà i 1.000 en català fins que es va publicar en la revista *Quaderns de Pastoral* n. 196 (2005) 113-121, i ara es pot consultar a Internet tant en català com en castellà <http://www.combonianos.com/>

*En Justino en una trobada d'animació
bíblica de la pastoral.*

El procés contempla: *a)* un itinerari de tres anys, una visió de conjunt de l'Antic i del Nou Testament en l'aspecte literari, en el context històric, cultural i social i en el missatge teològic i espiritual⁴ i *b)* un aprofundiment permanent sobre els textos en els contextos i en el procés de formació dels llibres a través d'un estudi «atent i objectiu que permeti apreciar-ne millor el valor literari, històric, social i teològic» (Pontifícia Comissió Bíblica, *La interpretació de la Bíblia en l'Església*, p. 103).

4. La recerca de la fórmula

1. L'equip és fonamental. Cal un equip animat i creatiu: itinerant! (cf. Mt 5,12-16; Ac). Un equip que somiï, reflexioni i que tingui l'audàcia de la proposta.

2. Una gran causa: la *passió* per la Paraula de Déu en el marc del Concili Provincial Tarraconense⁵ (CPT) en la línia de la *Dei Verbum* del Vaticà II al servei de l'animació bíblica, que tingui consciència que hi haurà desafiaments fins que tota la massa no fermenti (Lc Lc 13,20-21).

3. Metodologia dinàmica, creativa i participativa. Cal invertir en la *metodologia bíblica*. El desafiament de la metodologia ha estat treballat en altres continents.⁶ Els resultats d'aquests companys llunyans estimulen la nostra resposta.

⁴ Carlos MESTERS – EQUIPO BIBLICO CRB, *La formación del Pueblo de Dios*, Estella: Verbo Divino ²1999. En aquesta mateixa editorial la sèrie: «Tu palabra es vida», que té set o vuit títols més. *Misión Joven. Centrados en la Palabra* 360 (2007). – *Alimentados por la Palabra* 372 (2008). Números monogràfics. PONTIFÍCIA COMISSIÓ BÍBLICA, *La interpretació de la Bíblia en l'Església*, Barcelona: Claret 1994. SERVICE BIBLIQUE 'EVANGILE ET VIE', *Itinerario por el Antiguo Testamento*, Estella: Verbo Divino 1996; - *Itinerario por el Nuevo Testamento*, Estella: Verbo Divino 2000.

⁵ CONCILI PROVINCIAL TARRACONENSE 1995, *Resoluciones i missatge*, BARCELONA: Claret 1996. Especialment l'apartat «La Paraula de Déu, font de la vida de l'Església», n. 48-58.

⁶ CASA DE LA BIBLIA, *La Biblia en grupo. Doce itinerarios para una lectura creyente*, Estella: Verbo Divino 1997.

El bon samarità.

4. Un procés permanent d'ensenyament-aprenentatge. Cal potenciar un procés permanent de discipulat en l'Escola de la Paraula,⁷ on tothom se senti deixeble en la càtedra de l'únic mestre Crist (Mt 23,1-12).

5. Grups-comunitats de coneixement permanent de la Paraula, en aprofundiment de l'Antic Testament i del Nou de manera unitària (*Dei Verbum* 15-16) que sàpiguen donar raó de l'esperança que ens anima (1Pe 3,15).

6. Ser companys de camí! Crear equips d'animació bíblica i coordinació en arxiprestats i diòcesis per il·luminar amb la Paraula els problemes vitals i pastorals, com ara Felip (Ac 8,26-40) o Prisca i Àquila (Ac 18,24-28).

7. Trobades periòdiques d'animació bíblica d'àmbit local, regional o diocesà de ritmes distints: setmanal, quinzenal o mensual.

8. El ministeri de l'animador bíblic, que ha de tenir la preocupació constant de ser llevat de la Paraula en tota l'acció pastoral. És fonamental que hi hagi persones i equips que coordinin tot el procés i que ajudin a créixer en clau de competència professional i de discipulat: Mt 11,25-30; Lc 1,26-56; 1,68-79; 10,1-24.

9. Mística de l'ABP. La clau és alhora evangèlica i profètica, que vol viure aquella Saviesa que s'amaga en el tresor del Regne revelat als petits (Mt 11,25-27; Lc 10,21-22) i en el camí de la creu (1Co 1,10-31), que es deixa transformar per la Paraula a través de la *lectio divina*.⁸ Ho diré amb paraules d'un poeta brasiler: «Un poeta no té interès per aclarir el seu misteri ni perquè altres l'aclareixen en una dimensió didàctica.

⁷ Carlo Maria MARTINI, *Un camí per a l'Església del nou mil·lenni. Les quatre cartes pastorals de preparació del jubileu de l'any 2000*, Barcelona: Claret 2000. I una extensa bibliografia en espanyol en diverses editorials. FRANCISCO CONTRERAS, *Leer la Biblia como Palabra de Dios. Claves teológico-pastorales de la lectio divina en la Iglesia*, Estella: Verbo Divino 2007.

⁸ ENZO BIANCHI, *Pregar la Paraula. Una introducció a la "lectio divina"*, Barcelona: Claret 1988. MARIO MASINI, *La Lectio Divina. Teología, espiritualidad, método*, Madrid: BAC 2001. GIORGIO ZEVINI, *La lectio divina en la comunidad cristiana. Espiritualidad – Método – Praxis*, Estella: Verbo Divino 2005.

El que interessa és el propi misteri i la possessió de les substàncies màgiques pobladores del misteri» (Mauro Mota). Això és molt pertinent per a la nostra reflexió: «cal que ens deixem captivar pel Misteri» i que fem sentir i viure a la gent «la familiaritat amb el misteri de Déu», que ens sedueix i ens desborda.

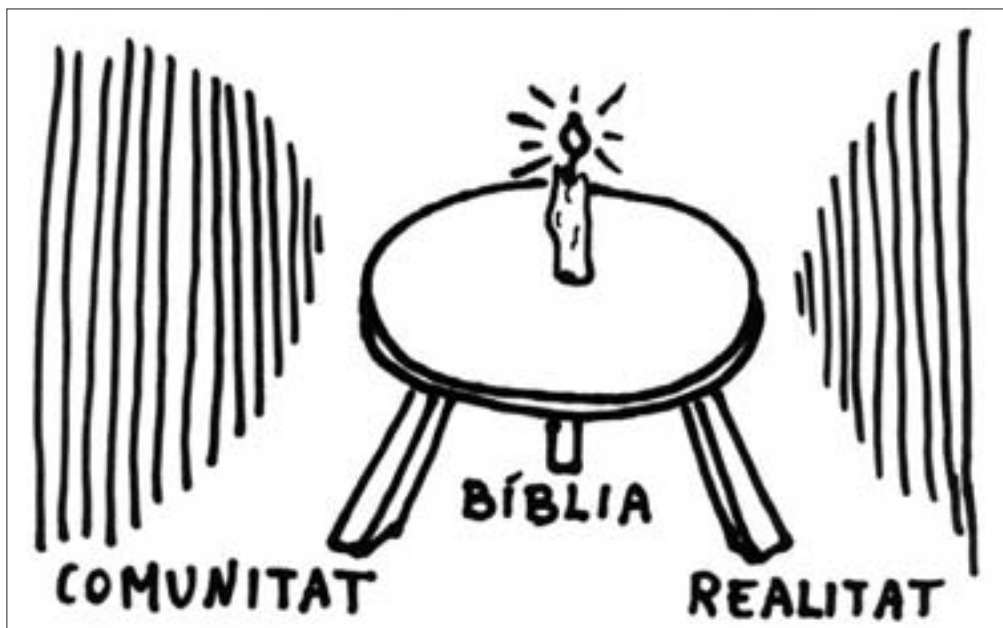
10. Involucrar la comunitat i dedicar-hi mitjans. L'ABP ha de recórrer tota la pastoral de manera transversal i ha d'escoltar els clams dels qui sofreixen i ha de tenir un cor misericordiós per poder acollir (Lc 6,36; 10,25-37; 15,1-32). Cal dedicar-hi també mitjans perquè el procés es pugui dinamitzar per mitjà de fulletons, revistes, llibres o d'una pàgina web on puguem compartir experiències.

5. Passió per la Paraula: al servei de la Paraula de Déu

A partir del Concili Vaticà II hi ha hagut un procés de desvetllament que ha tendit a reconèixer l'immens valor de la Paraula. Moltes persones han cercat formació bíblica. El projecte «Despertar les llavors» vol afavorir aquesta continuïtat i pretén que ens involucrem cada vegada més en el servei a la Paraula perquè «donat esperança als últims s'omple de sentit tota la realitat» (Rafael Aguirre).

6. Escola d'animadors bíblics

Les persones destinatàries de l'escola d'ABP són laics i laiques, preveres, religiosos o religioses, catequistes, animadors de la litúrgia, agent de pastoral... Són persones que

volen posar-se al servei de la Paraula de Déu. L'animador o l'animadora de la Bíblia ajuda altres persones, grups o comunitats a conèixer-la, a aprofundir-la i a viure-la. En una paraula: a sentir la música de la Paraula de Déu i a veure el rostre de Déu en els afers quotidians i extraordinaris de la vida.

7. Despertar les llavors: ecos de la Paraula

A partir del mes d'octubre de l'any 2004 es va crear la revista-fulletó *Despertar les llavors: ecos de la Paraula*. Té vuit pàgines i l'objectiu de coordinar i animar bíblicament tota la Pastoral. També es van publicar en *Quaderns de Pastoral* i en el *Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya*. Al llarg d'aquests anys han sorgit molts de grups. L'Esperit continua bufant en el nostre món globalitzat, sense que sapiguem com (Jn 3,8; Mc 4,26-29) i hi ha moltes persones que en l'Escola d'Animació Bíblica senten que la Paraula de Déu és molt a prop (Dt 30,14).

8. Metodologia: enfocaments i horitzons⁹

a) Vivencial-pastoral. Cal que l'aprofundiment de la Paraula de Déu arribi al cor de les persones i que faci que es posin en camí (Lc 24,48-49; Ac 1,8). Que incideixi en la vida i que sigui incentiu en el camí de les comunitats, de manera que provoqui un creixement permanent.

b) Evangelitzadora-missionera. Cal que la Paraula sigui una Bona Nova per als pobres i exclosos i que sigui com ara la casa del testimoni, la casa de la comunió i del servei, la casa de la misericòrdia (Lc 10,25-37; 15,1-32), casa del perdó i de l'amor incondicionals (Jn 13-17). Persones i comunitats en peu de missió pels camins del Regne (Ac 1,5-28,31).

9. Com Jesús de Nazaret

«Despertar les llavors» pretén seguir el camí de l'únic mestre, que acompanya pels camins de l'existència, que explica i fa comprendre les Escripures (Lc 24,13-46) i revela el cor del Pare (Jn 1,18), fent deixebles de totes les nacions (Mt 28,18-20).

⁹ ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA, *Llegir la Bíblia en grup. Evangeli segons Lluc*, Barcelona: Claret 2000. En aquesta col·lecció hi ha set carpetes més. Daniel MARGUERAT – Yvan BOURQUIN, *Cómo leer los relatos bíblicos. Iniciación al análisis narrativo*, Santander: Sal Terrae 2000. Justino MARTÍNEZ PÉREZ, *Historias para vivir. Leer la Biblia desde la vida*, Barcelona: Claret 2003 (aquest llibre té una edició en català i una altra en italià; s'està preparant l'edició en anglès, alemany i portuguès). Hans-Ruedi WEBER, *El libro que me lee. Manual para formadores en el estudio de la Biblia*, Santander: Sal Terrae 1996. John N. M. WIJNGAARDS, *Comunicar la palabra de Dios. Predicación y catequesis bíblicas*, Estella: Verbo Divino 1988.

10. Pels camins d'Emmaús (1999-2008): etapes, temes, metodologia, espiritualitat

Somiar el projecte (1999-2002). Informació, motivació, espiritualitat de la Paraula i presència en revistes: *Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya*, *Aguiluchos*, *Quaderns de Pastoral*, *Catalunya Cristiana*, *Full Dominical*, fulletons divulgatius, etc., fins al dia d'avui.

Presentació del projecte en el Departament d'Animació Bíblica del CEP i aprovació pel Comitè Executiu del CEP l'any 2004. Trobades mensuals de reflexió i d'intercanvi. Hem publicat el llibre: *Històries per a viure. Llegir la Bíblia des de la vida* (Barcelona: Claret). Té edició en català i en castellà. Després es publicà en italià per E. M. I. de Bolonya.

Entre 2005 i 2008 hem tingut cura de la metodologia i l'espiritualitat que animen el projecte amb trobades mensuals. Hem tingut fins a 33 participants i en els recessos d'advent i de quaresma han arribat fins a 60 persones. Hem fet la convivència final de grups bíblics de quatre diòcesis. Hem creat nous equips d'animació, coordinació i formació qualificada d'animadors bíblics. Tenim una pàgina web <http://www.comboniamos.com/> que ha rebut més de 6.000 visites en un any.

El que ha estat realment bonic del projecte «Despertar les llavors» ha estat que després de diversos cursos, n'hem hagut de crear un de nou com a exigència dels participants que volien que tingués continuïtat el projecte que portem entre mans. Hem constatat que hi ha «fam i set de la Paraula de Déu», tal com somiava el profeta Amós (8,11-12).

11. Les paràboles del cargol i de la rosa

En el jardí de l'Alhambra hi va créixer un roser meravellós. Al costat hi vivia un cargol que sempre mantenia una respectuosa distància del roser.

Es deia: «Té espines», i preferia allunyar-se'n.

Un dia va veure una poncella i al cap d'una setmana una rosa esplèndida embellia el jardí. El cargol quedà enamorat de la rosa. La mirava de lluny estant, s'enfilava a la tàpia del jardí per poder-la contemplar de prop. La bellesa de la rosa cada dia que passava el seduïa més. Un dia va decidir de fer-ho conèixer a la rosa, però no sabia com.

Es deia: «Les roses tenen un llenguatge diferent i no m'entendrà. Li podria enviar una carta, però em fa por que no es perdi. Potser li ho podria dir amb un correu electrònic, però tampoc no en sabia l'adreça.» Finalment es va decidir a escriure-ho a la tàpia: «T'estimo». I va signar: «El cargol». Així va anar fins que un dia, quan passava sota la rosa va fer: «M'agradaria explicar-te una història».

La rosa li va dir: «Vine quan vulguis i en parlarem».

El cargol continuà el camí en silenci. No gosava dir-li que tenia espines. Un dia es carregà de valor i li va dir: «No puc arribar a casa teva perquè hi ha guàrdies que porten baionetes».

El cargol fa camí.

—Què dius? Són sols espines que em defensen dels animals perquè no se'm mengin les fulles i em deixin sense esma...

El cargol es va retirar a rumiar. Van passar mesos amargs per culpa del seu amor impossible per la rosa: baionetes, espines, baionetes...

No és aquesta l'experiència de molts persones quan s'acosten a la Bíblia? La gent se sent atreta per la bellesa i encant d'aquests llibres, però quan topen amb les primeres dificultats es desanimen, es desencanten i es retiren pensant-se que mai no l'aconseguiran entendre, perquè és massa difícil, perillosa i arriscada... I renuncien a fer qual-sevol mena d'esforç: tornem-nos-en a casa per un altre camí i oblidem-nos d'aquest malson. És ben clar que la Bíblia no està feta per a nosaltres!

Però la veritable història recollida en els *Annals del Regne* és que el senyor cargol de l'Alhambra no podia oblidar la rosa del seu cor, fins que trobà un amic que passejava pel jardí i que portava com a record el perfum inoblidable de la rosa. Després de passar una estona de conversa, al cargol se li il·luminà el rostre: «Encara no està pas tot perdut! En el món no hi ha derrotes, sinó possibilitats». S'apropà una altra vegada la jardí i ballava de content quan va veure una escala que el jardiner havia oblidat precisament al costat de la rosa. El cargol descobrí finalment el perfum sublim de la rosa. Hi ha gent que diu que es van casar i que van ser molt feliços en veure els seus fills que corrien pel jardí i que escampaven alegria per tots els racons. Tothom qui va a l'Alhambra diu que cerca el cargol o bé la rosa...

12. Conclusió: la Paraula fa florir el desert

Moltes persones han fet l'experiència del cargol: algunes s'han quedat sols en la primera part, i en parlar de la Bíblia, la boca se'ls ha omplert d'amargor (dificultats, contrarietats, problemes, esculls...). Altres —incomptables!— van trobar amics i amigues que els van explicar la història veritable de la Bíblia, la que toca el cor i fa canviar

la mirada i es van posar en camí, de manera que van superar obstacles, van somiar camins nous i la felicitat de descobrir un tresor (Mt 13,44 -52).

Gràcies a l'Esperit del nostre Déu, al Vaticà II, a molts biblistes, a un conjunt immens de grups bíblics i a incomptables comunitats cristianes escampades arreu, la Bíblia arriba a les mans i al cor de persones i de comunitats dels cinc continents i també a Europa que ara sembla que se sent cansada i sense esperança davant dels horitzons que li toca de viure (Joan Pau II, *Església a Europa*); però tinc també una convicció i una certesa per a Europa: la Paraula de Déu pot renovar la nostra joventut com una àguila (Sl 103,4). La Paraula de Déu pot fer florir els deserts de la nostra història. Ho he vist al llarg de deu anys de missioner al Brasil i també, temporalment, en altres països d'Amèrica Llatina i en els darrers deu anys a Catalunya. Són milers de persones, grups i comunitats *dinamitzades* per la Paraula de Déu que he trobat al llarg de la meua vida.¹⁰ Tenen alguna cosa especial: la trobada quotidiana o setmanal amb la Bíblia els dona una mirada nova capaç d'encantar el món. La seva alegria esdevé contagiosa i somien, celebren i canten esperançats al ritme del Regne de Déu, malgrat les dificultats i conflictes amb què han d'enfrontar-se cada dia.

Quan la gent comença a participar en un grup bíblic, li costa creure el que veu: que la Paraula de Déu és una deu d'alegria i que fa reverdir els ermots. He vist també més de quatre persones que quan feia tres mesos que participaven en un grup bíblic «protestaven» perquè ningú no els havia ensenyat a conèixer la Bíblia abans. La seva vida quedà dividida en dues —com la de la Leonora— quan van llegir el llibre de les Lamentacions capítol 3: la seva vida abans i després. La Paraula de Déu va fent coses d'aquesta mena arreu de Catalunya. El projecte «Despertar llavors» ha permès que desenes de grups es posin a l'escalf de la Paraula cada setmana. La seva vida és com un hort ben regat. Si no t'ho creus: vine i participa-hi. Hi ha un camí inèdit per a cada persona que sols ella pot fer.

El Sínode de la Paraula del 2008 és oportú com la pluja per als sembrats sobre una assignatura pendent del postconcili. Tant de bo que la Paraula viva, tallant i eficaç (Hb 4,12) sigui com la pluja que amara la terra (Is 55,10-11) i que ens faci sentir com un hort regat (Jr 31,12; Is 58,11), de manera que la nostra vida tingui sabor d'evangeli: una delícia que podrem assaborir dia i nit (Sl 1,2; 119, 16.24.47.70.77.92.143.162.174).

Justino Martínez Pérez
Missioner combonià
juspaz@combonianos.com

¹⁰ Gent de tota mena, condició i professió, des de Santiago de Xile, Buenos Aires, Madrid, Bilbao, Salamanca, Varese, Torí, Mòdena, Fiesole - Florència, Roma, Sevilla, Solsona, Tarragona, Barcelona...

Esdeveniments juny-juliol 2008

*Congrés Internacional Pau,
Fructuós i el cristianisme
primitiu a Tarragona.*

*Tarragona, 19-21 de juny
del 2008.*

*La Paraula de Déu: Font de
recoliació, justícia i pau.
VII Assemblea Plenària de la
Federació Bíblica Catòlica.*

*Dar es Salaam, Tanzània,
24 de juny – 3 de juliol del 2008.*

Les noces de Canà (Jn 2,1-11)

per Joan Aragonès

Després de proclamar aquest passatge evangèlic en les celebracions litúrgiques he d'esforçar-me molt per no substituir l'acostumada aclamació "Paraula del Senyor" per la coneguda expressió castellana "colorín, colorado, el cuento se ha acabado" o pel nostre tradicional final dels contes "i foren feliços i menjaren anissos". Efectivament, el veiem com una historieta d'un temps remot que acaba bé i de la qual traiem —de vegades forçant el text— unes consideracions pietoses sobre el matrimoni o sobre el poder intercessor de Maria que, en tot cas, no són els punts centrals del missatge.

Ho he d'etzibar des d'un bon començament: a mi aquest episodi bíblic em deixa perplex. Ho diré més clar: no hi estic d'acord! I molt em temo que vosaltres tampoc. Anem a pams.

Si Jesús us hagués demanat la vostra opinió sobre el lloc més idoni on fer el seu primer miracle, què li hauríeu aconsellat? Jo li hauria proposat Roma, Alexandria, Antioquia...; és a dir, un lloc des d'on el miracle hagués transcendit fàcilment a tot el món. Però, com podia ser conegut fent-se en un racó de món, en un poblet amagat d'una llunyana regió d'Israel, una nació insignificant dins de l'Imperi romà? Quin valor tenien els seus testimonis, gent rústica, pagesos incultes i crèduls, indignes de tota credibilitat científica? No em direu pas que no tinc tota la raó. Es veu que Crist no tenia ni la més mínima idea de la publicitat.

I encara més. No hauria estat millor fer el miracle en un lloc seriós, millor sagrat, com ara el Temple de Jerusalem o —almenys— la sinagoga del poble? Fer-lo en un clima de disbauxa d'un dinar de noces, no us sembla poc respectuós? Tots sabem què passa en aquestes ocasions, sobretot després d'haver begut força vi, especialment en ambients populars, quan freqüentment les paraules i de vegades també els gestos pugen

*Les noces de Canà.
Giotto (1303-1305).
Capella Scrovegni de Pàdua.*

de to i traspassen els límits del bon gust, quan no els de la decència. Personalment més d'una vegada m'hi he trobat força incòmode.

Hi ha, però, una cosa pitjor. En aquells temps hi havia molts miserables que no tenien el mínim indispensable i infinitat de malalts (paralítics, cecs, leprosos, etc.) que necessitaven l'ajut amb més urgència i amb més dret. Per què oblidar-los a ells i donar vi a uns que ja havien begut massa? No us sembla injust i fruit d'una actitud tan paternalista com antisocial?

Doncs bé, per què Jesús va actuar d'una manera tan poc assenyada? Jo ho tinc ben clar: perquè no m'ho va consultar ni a mi ni a vosaltres. És probable que tampoc no hagués fet cas del nostre parer. Aquesta resposta, que a primera vista pot semblar un estirabot, en realitat és la vertadera i única solució del problema: tenir fe és acceptar un Déu que no entenem, un Déu que no sol ser de la nostra opinió. Malauradament solem pensar que tenim fe quan l'actuació de Déu coincideix amb els nostres criteris, sense adornar-nos que, en aquest cas, més que acceptar-lo a ell, el que fem és complaure'ns en nosaltres mateixos.

Una vegada dit això, podem entrar en el camp parenètic i cercar algunes consideracions "pietoses". Ens sembla que el miracle es fa no per donar el necessari sinó per conferir una cosa supèrflua, i d'aquí prové el nostre escàndol. Però, on és el límit entre el necessari i el superflu? Un pobre pot tenir més necessitat d'una flor que d'un plat de sopes, d'un somriure que d'una almoina. I, en tot cas, sempre agrairà que el plat de sopes vagi acompanyat d'una flor i l'almoina d'un somriure. L'amor cristià cal que en bona part superi l'assenyada distinció entre allò que és necessari i el que és superflu.

*Interior de l'Església de les Noces.
Canà de Galilea.*

Més important és encara veure en el gest de Jesús la tasca específica del cristià que, com molt bé ha dit un autor, consisteix a donar als homes allò que els manca quan ja ho tenen tot. La societat civil és la pròpiament responsable de satisfer les necessitats dels homes: alimentació, sanitat, educació, etc. Els cristians individualment hi hem de participar com a ciutadans, però no és aquesta la nostra missió específica, si bé hauria de ser una de les nostres característiques. També comunitàriament —com a església—, hi tenim un important paper de suplència en aquells casos on no arriba la societat civil. Allò, però, que ens és peculiar, distintiu, és una altra cosa: posar a la taula del món allò que li falta quan ja hi és tot.

Efectivament, el nostre món, almenys el món anomenat occidental, ho té tot... i res més. Alimentat i sobrealimentat, l'home d'avui disposa de comoditats que no podia ni somiar i li és més fàcil morir d'una indigestió que de fam. Així ha sorgit "l'ateu gàstric": com que té l'estómac ple, creu que no necessita de Déu i no sap què fer-ne. A la vegada, però, és un home insatisfet. Ho té tot, però li falta el més essencial i se sent frustrat. Té necessitat de recuperar el sentit de la transcendència, de la gratuïtat, de Déu..., que tenia quan passava fam. Al cristià li correspon oferir a l'home d'avui allò que falta a la civilització de l'opulència. La seva missió és donar una mica de vi a uns que han menjat massa.

Informacions

Els assistents tot escoltant amb atenció una conferència.

La conferència de l'Oriol Tuñí escoltada amb atenció per l'Agustí Borrell.

XLVI Jornades de Biblistes de Catalunya

Com és habitual, pels volts de les festes de Nadal, una quarantena de biblistes de Catalunya ens vam reunir per fer les nostres jornades a Vilafranca del Penedès, igual que l'any passat. Aquesta vegada, però, acompanyats d'un bé de Déu: la pluja. No gaire, però. Tampoc van faltar les atencions de les germanes de la residència Mare Ràfols.

Una de les coses que vam fer el primer dia va ser tenir un record molt especial per dos membres molt compromesos amb l'associació, que han estat cridats a entrar a la “tenda” amb el Pare: en Josep Ribera Florit i en Josep Maria Grané.

Les comunicacions i les ponències

JOAN RAMON MARÍN va encetar les jornades sobre “la veritat i la mentida” amb «L'engany com a arma habitual del mal. Satanàs, pare de la mentida, i les seves tipificacions». Primer va agafar els textos legislatius —el codi de l'aliança (Ex 19-24), el codi deuteronomí (Dt 12-26) i el codi de santedat (Lv 17-26)— i, tot seguit, textos narratius del llibre del Gènesi per mostrar-nos com és present l'engany i la mentida en el Pentateuc.

A continuació van fer acte de presència els profetes. FRANCESC RAMIS tituló la seva ponència: «Els vers i els falsos profetes». Segons els criteris del Deuteronomi són vers profetes els que s'allunyen de la idolatria i insten al compliment dels manaments, són semblants a Moisès i les seves profecies es compleixen. Això no obstant, va recordar que també s'han de tenir en compte matisos que es poden trobar en la resta de llibres del Pentateuc, en els profetes, en la història del cronista o en els Macabeus.

TERESA SOLÀ va continuar amb els profetes i va presentar un estudi d'Ez 13,17-23: «Paraula profètica i acció màgica». Va subratllar que el text no parla explícitament de profetesses, sinó de dones del poble que profetitzen paraules pròpies. I va deixar clar que de la descripció que fa el text bíblic de les pràctiques màgiques d'aquestes dones, deduïm que s'apropen més a unes fetilleres o a unes bruixes, que no pas a unes profetesses.

Amb la participació de BEGONYA PALAU, «Digueu sí, quan és sí; no, quan és no», vam entrar de ple en el Nou Testament. Segons aquesta brillant biblista el capítol 5 de Mateu afirma de manera taxativa que no s'ha de jurar —jurar comporta utilitzar el

*Una instantània
de la intervenció
de l'Antoni Bosch.*

nom de Déu, si més no, per avalar el jurament— i que només cal dir «sí» o «no». Dir alguna paraula més que un «sí» o un «no» és cosa del maligne, conseqüentment, tan sols cal dir la veritat del que es pensa o es fa, sense cap jurament.

Aquest any vam fer una petita incursió en la filosofia de Plató (segles v-iv aC) amb l'ANTONI BOSCH-VECIANA i «La veritat i viure en la veritat segons Plató». La veritat és el fil conductor de tota l'obra d'aquest filòsof, influït sobretot per Sòcrates. Per a Plató la filosofia està intrínsecament relacionada amb el bé i amb la veritat i, a més a més, és essencial el binomi diàleg i veritat.

Molt interessant va ser el diàleg que es va establir posteriorment entre l'Antoni i l'Oriol Tuñí sobre les relacions de la veritat segons Plató i l'Evangelí de Joan.

Seguidament va ser el torn de l'Evangelí de Joan i l'ORIOl Tuñí, amb «Jo sóc el camí, la veritat i la vida». Sempre s'ha dit que aquest evangelí és el més “elevat”, però és ben cert que amb les seves explicacions ponderades es converteix en un evangelí “planer i senzill”. Em va agradar en extrem com reformula la frase del títol que trobem en Jn: Jesús és camí en la mesura que és la manifestació que condueix a la vida. Igualment va proposar, referint-se al pròleg de l'Evangelí de Joan, que Jesús es manifesta des dels inicis com el projecte o pla que ens mena cap a la vida.

De mica en mica el còdex Bezae se'ns fa més habitual entre els biblistes catalans amb les intervencions d'en JOSEP RIUS-CAMPS. Aquest cop se centrà en la figura de Pere i es preguntà si «Simó Pere, fou des dels inicis realment deixeble de Jesús?» La

seva resposta va ser prou clarificadora: Pere es fa deixeble al llarg de la doble narració lucana. Aquesta afirmació la va fonamentar en el marc de l'escena de la triple negació, que comença amb l'afirmació que Pere segueix Jesús de lluny i acaba amb la mirada de Jesús després de les negacions de Pere.

Certament que tots tenim dificultats a l'hora de llegir el relat d'«Ananies i Safira» pel seu desenllaç fatal. L'ARMAND PUIG, però, amb una anàlisi acurada d'Ac 5,1-11, va presentar unes quantes pistes per entendre'l. El frau, l'engany o actuar sense temor de Déu no són tolerats pel Senyor i condueixen a actuar contra l'Esperit Sant, pecat que “no serà perdonat” (Lc 12,10). Evidentment que això no rebaixa la cruesa del relat i, fins i tot, podria fer trontollar les afirmacions estereotipades que el Déu violent i cruel és el de l'AT. Sens dubte que va ser una presentació excel·lent i suggeridora.

Cap al final de les jornades va ser quan sant Pau va entrar a la sala de la mà de l'AGUSTÍ BORRELL i «La veritat en els textos paulins». A través de diverses cartes paulines, l'Agustí ens va oferir una visió fulgurant de la manera com l'apòstol dels gentils vincula la veritat amb l'evangeli, amb Déu, amb Crist i, per contra, la contraposa a la injustícia.

En Pere Casanellas en un moment de la seva intervenció.

JORDI CERVERA –i no podia ser ningú més–, va tancar les comunicacions de les jornades amb la carta als Hebreus: «El santuari veritable», santuari que, després d'un exhaustiu recorregut per la LXX, els targums, el NT i la carta als Hebreus, resulta que és la “tenda” veritable feta per Déu, no pas pels homes, situada en el cel on Jesús habita.

Altres qüestions

– D’una manera més curta, però no per això menys important, també hi van haver uns minuts perquè en Josep Vicent Niclós fes una breu presentació del seu estudi sobre l’Evangeli de Marc.

– També en Jordi Sánchez-Bosch va presentar el seu últim llibre: *Efesis i Colossencs: dues cartes de Pau?*

– En Pere Casanellas ens va fer cinc cèntims de la marxa llarga i feixuga, però perseverant i insistent, del «Corpus Biblicum Catalanicum». I ens va anunciar que veurem en el pròxims mesos com surten a la llum nous volums.

– En Joan Ferrer ens va comunicar que, per qüestions organitzatives i d’impres- ta, el Butlletí de l’Associació passarà el 2008 de quatre exemplars anuals, a tres. No us penseu, però, que tindrem menys articles per llegir, sinó que els volums seran més gruixuts!

– També l’Armand Puig va subratllar la necessitat de donar un nou impuls a la col·lecció «Scripta Biblica», que té un bon reconeixement internacional, perquè pugui ser “veritablement” una publicació anual.

– La qüestió de l’evolució dels socis també va tenir el seu espai en les jornades. D’una banda, es va confirmar que mantenim el nombre de socis i, de l’altra, es va suggerir de fer arribar l’Associació a més gent incorporant a diverses pàgines web un enllaç que dirigeixi al web de l’Associació Bíblica de Catalunya, i de ser presents en actes que tinguin relació amb la Bíblia, com ara el Congrés de Bíblia del maig de 2008 a la Facultat de Teologia de Catalunya.

I l’any que ve...

Per acabar vam establir que les jornades del 2008 seran el 29, 30 i 31 de desembre al mateix lloc, Vilafranca del Penedès. El tema de les jornades del 2008 no es va decidir. Tanmateix, se’n van suggerir uns quants: justícia, profecia, *doxa*, marginats, qüestions històriques, el rigorisme, la vivència religiosa, el cel o la inculturació.

Jaume Balateu

El P. Romuald M. Díaz, monjo i biblista (1914-2008)

No resulta fàcil parlar del P. Romuald i encara menys posar per escrit un perfil de la seva persona. Tenia una vitalitat, una energia, un entusiasme religiós i humà que no es deixa traduir en una composició narrativa. La seva capacitat de relació i la seva necessitat de convivència comunitària era tan gran que tot i haver quedat impedit de la vista durant molts anys i, a més, en els darrers temps, tenir una capacitat auditiva molt feble, s'interessava per la vida de seva comunitat i seguia amb interès els esdeveniments del monestir. Particularment l'atreïen les activitats bíbliques vinguessin d'allà on vinguessin. El P. Romuald era un monjo montserratí fins al fons, amant de les Escripures, arrelat a Catalunya. Ara ens ha deixat a l'edat de 94 anys el dia 12 de març.

El monjo

El P. Romuald nasqué a Igualada el 1914 i després d'haver cursat alguns anys de teologia al seminari de Vic, i havent rebut els ordes menors, entrà a Montserrat l'any 1933. La seva integració al Monestir fou exemplar des del principi fins al final de la seva existència. Ha mostrat una autèntica vocació monàstica no sols en les seves actituds sinó en totes les responsabilitats que ha tingut al servei de la comunitat al llarg de la

El pare Romuald en una fotografia de l'any 1955.

seva vida. Era un dels últims supervivents del Montserrat d'abans de la Guerra Civil i portava en el seu esperit l'energia i la creativitat d'aquelles generacions creadores del Montserrat actual. El representant privilegiat d'aquesta època era l'Abat Antoni M. Marcet, el qual va rebre el jove Joan Díaz com a novici, i a més va marcar fortament l'esperit del futur P. Romuald amb la seva orientació abacial. Una orientació d'austeritat de vida i un exemple de voluntat fèrria al servei de la casa de la Mare de Déu. Després del noviciat a Montserrat estudià dos anys de teologia (1933-1936) i acabada la Guerra Civil fou ordenat de prevere (1940). Els anys 1944-1945, el P. Romuald perfeccionà els seus estudis a la Universitat de Friburg de Suïssa i els 1946-1947 va estudiar a la Universitat de Salamanca, on obtingué la llicència en teologia. Tornat al Monestir, inicia la docència de Sagrada Escripura a l'Escola Teològica del Monestir, que continuà durant 25 anys. Exercí, a més, diversos càrrecs de responsabilitat, entre ells, prefecte dels monjos germans, conseller del P. Abat, director dels Oblats. Va dirigir la catalogació de la Biblioteca i va publicar diversos articles de tema bíblic a la revista dels Oblats Benedictins *Via Vitae*, a *Serra d'Or* i a *Qüestions de Vida Cristiana*. Va treballar en la conservació i catalogació del Museu Bíblic. Va ser un membre important del Gremi de Sagrada Escripura. Hi treballava constantment fins que li ho va permetre la salut i, durant la seva malaltia, va seguir, d'una manera especial, els esdeveniments i les activitats que es portaven al *Scriptorium Biblicum*. La seva activitat escripturística, però, no exhauria tots els seus interessos i les seves capacitats.

Com a monjo, tenia un especial amor a la comunitat i una estima per les persones. Amb fidelitat i seguint el seu lema *propter fratres meos* va resumir durant anys la biografia de cada monjo i anotava els treballs, les activitats i les publicacions que feia cada un d'ells. De fet, ell mateix va continuar fins a la mort el fitxer que recollia les activitats de cada monjo. Un treball abnegat i de gran sentit comunitari. Suposava una atenció constant a la vida d'una comunitat nombrosa que, en certs moments, va arribar a comptar més de 100 monjos. També va ser cantor de l'Escola gregoriana del Monestir i de la Capella de música polifònica. Estava disposat a ajudar i a col·laborar en tot el que li demanaven. Era un monjo actiu, entusiasta, treballador i també admirador de les persones que l'havien marcat. Les principals foren l'Abat Marcet i el P. Ubach. Estava sempre disposat a donar a conèixer el que ell estimava. Això explica la seva qualitat de biògraf. Va escriure la biografia de l'Abat Antoni M. Marcet (1951), del Cardenal de Milà, benedictí, Ildefons Schuster (1956), la del Mn. Pere Tarrés (1973). Més recentment havia escrit la del jove màrtir Francesc Castelló (1990). Com a bon igualadí va escriure la història del Sant Crist d'Igualada (1965).

Fins al final de la seva vida va ser un exemple de fidelitat i, tot i tenir un caràcter fort i decidit, sabia mantenir una paciència benedictina envers la Comunitat. S'interessava per cada monjo, jove o ancià, i seguia amb interès tot el que es feia a Montserrat, en

*Una fotografia de l'època de maduresa
del pare Romuald (1990).*

qualsevol àmbit que fos. Però evidentment la seva inclinació profunda era l'estudi i el coneixement de la Sagrada Escripura.

El biblista

Quan el P. Romuald va entrar a Montserrat, el 1933, es vivia l'entusiasme del treball i de la publicació dels primers volums de *La Bíblia de Montserrat*. Una obra estimada i volguda pel P. Abat Marcet, pels monjos que hi treballaven i per tota la comunitat. El junior Dom Romuald, s'adherí amb entusiasme a l'estudi de la Sagrada Escripura, que no deixarà de ser mai més el seu estudi i el seu treball predilecte. El P. Romuald, junt amb el P. Guiu, han estat els deixebles més pròxims del P. Bonaventura Ubach, el qui fou l'iniciador i l'artífex de la Bíblia i del Museu Bíblic de Montserrat. De fet, el P. Romuald es dedicarà als estudis bíblics i treballarà de bona hora en la catalogació de les peces arqueològiques i en el manteniment del Museu de l'Orient Bíblic i no deixà mai de seguir els treballs que, en aquest àmbit, van ser portats a terme ulteriorment.

Esdevingut professor de Nou Testament, es va especialitzar en els escrits paulins. En fou el mestre dels monjos joves, estudiants de teologia. Acabats els seus estudis acadèmics, impartirà les classes sobre les Cartes de Sant Pau durant 25 anys. Els anys 1954-1955, però, tindrà ocasió de fer el viatge somniat a Terra Santa i als països veïns. Junt amb el P. Guiu Camps va emprendre el camí de l'Orient, per tal d'ampliar coneixements, per tenir un contacte directe amb la terra de Jesús i per seguir l'itinerari dels viatges de sant Pau. Va ser un viatge intens i aprofitat, que va marcar profundament

l'esperit del P. Romuald. Va assistir a les classes d'exegesi a l'*École Biblique de Jérusalem* i va participar a les excursions científiques guiades pel P. De Vaux i pel P. Lemoine. També va seguir l'ensenyament del franciscà, P. Bagatti. De retorn, el seu treball de recerca exegetica s'intensificà i el seu interès per l'Orient Bíblic no es limitava a l'ensenyament sinó que va publicar els resultats dels seus estudis. Un primer escrit fou una obra de viatges: *De les terres bíbliques. Transjordània i Sinai* (1957). Seguí un treball important: la introducció, versió i comentari a les *Epístoles catòliques*, en el volum XXII de la *Bíblia de Montserrat* (1958). Formà part del grup fundacional de l'Associació Bíblica de Catalunya (1963). Va preparar la *Miscel·lània bíblica B. Ubach* (1955) i la biografia de *Dom Bonaventura Ubach, l'home, el monjo, el biblista* (1961), per la qual obtingué el premi Aedos de biografia.

En la publicació del Nou Testament, que pertanyia a l'edició en format manual de *La Bíblia* pels Monjos de Montserrat, impresa a Andorra per Casal i Vall el 1961, el P. Romuald és responsable de les notes als Actes de Apòstols, a les epístoles de sant Pau i de la versió i notes de les epístoles catòliques. D'aquest Nou Testament, se n'han fet diverses edicions i ha tingut una gran difusió. L'escriptor Josep Pla, digué al P. Abat Aureli Escarré que aquesta versió de la Bíblia era un monument a la llengua catalana. El P. Romuald, a més, va voler que el Nou Testament arribés a totes les parròquies i a totes les persones. Era un propòsit que conividia amb el P. Guiu Camps. Per això, el P. Romuald va cercar els mitjans d'imprimir una edició més senzilla dels evangelis, que es pogué donar a un preu assequible a tothom. Ho va obtenir i ell mateix feia arribar els exemplars a grups i a persones privades que desitjaven poder servir-se de la paraula evangèlica.

La seva predilecció per la Terra Santa va trobar una resposta seriosa. Junt amb altres monjos, va ser membre fundador de la comunitat benedictina de l'*Institut d'Estudis Ecumènics*, volgut i fundat pel Papa Pau VI, a Tantur, prop de Betlem. Allí va passar deu anys, des del 1971 al 1981, i es va encarregar de la catalogació de la Biblioteca. També estava disposat a guiar grups que venien de Catalunya i va ajudar a molts altres pelegrins que visitaven les terres bíbliques. Tornat de Palestina, va escriure precisament el llibre: *Pelegrins de la Paraula a Terra Santa* (1982).

Va continuar la seva col·laboració a l'*Scriptorium Biblicum*. L'any 1982 va sortir a la llum el volum XII de l'edició gran de *La Bíblia de Montserrat*. Les traduccions són del P. Miquel Estradé (*Saviesa*) i del P. Justí Bruguera (*Eclesiàstic*). Les introduccions i els comentaris són del P. Romuald M. Díaz, el qual, a més dels estudis, al costat del P. Guiu Camps, es preocupava del manteniment dels dipòsit de les peces arqueològiques del Museu Bíblic, que no acabaven de trobar una col·locació adequada. Lentament, però, va anar perdent la vista. En un cert moment només podia llegir amb una lupa, però aviat va perdre la possibilitat de distingir les lletres i després es va quedar completament sense visió. Quan recentment es van poder col·locar i exposar d'una forma

adequada les peces que constitueixen al dipòsit del Museu Bíblic, el P. Romuald tingué una gran alegria, tot i que, mancat totalment de visió, es va haver d'accontentar d'una visita comentada sense veure res. Coneixia el contingut del Museu i recordava les peces principals i va poder fer-se càrrec de la grandesa dels espais. També seguia i s'alegrava de les publicacions de Montserrat i especialment de les de tema bíblic que provenien d'exegetes catalans. Quan se li presentava un volum de la nova col·lecció *Orientalia Montserratensia*, amb joia el tocava i el fullejava amb els ulls tancats. Es complaïa de saber notícies sobre l'estat de l'exegesi actual i de les publicacions que sortien a Catalunya. Li agradava que li llegissin el *Butlletí* de l'Associació Bíblica de Catalunya. Tenia un record viu de les persones amb les quals havia col·laborat. Un novici li llegia cada dia alguna de les obres que ell preferia.

Malgrat la seva situació de no vident no es va tancar mai en si mateix. Mantenia un interès per tot i volia informar-se del que passava. La seva força de voluntat i la seva alegria es va mantenir fins els darrers temps. No parlava de les seves dolences. Feia sentir el seu bon esperit a tots els qui l'anaven a trobar. Agraïa els serveis que se li feien. El seu amor per la Sagrada Escripura i per l'evangeli no sols es va limitar a un interès intel·lectual sinó que es va traduir en la seva vida. Al terme del seu pelegrinatge haurà pogut repetir la frase que pronunciava quan arribava a Jerusalem: *Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi: in Domum Domini ibimus.*

Pius Ramon Tragan

***Lo Nou Testament* de Josep Melcior Prat**

El dilluns 10 de març es va fer la presentació solemne de *Lo Nou Testament*, traducció de Josep Melcior Prat («Corpus Biblicum Catalanicum», vol. 38) a l'Aula Magna de la Facultat de Teologia de Catalunya. L'acte va ser presidit pel Dr. Armand Puig, degà de la Facultat de Teologia i codirector de la col·lecció i hi van intervenir Joan Magí, president de l'Associació Bíblica de Catalunya; Josep Massot, director de Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Manuel Jorba, catedràtic emèrit de la Universitat Autònoma de Barcelona; i Pere Casanellas, codirector del «Corpus Biblicum Catalanicum».

Armand Puig, amfitrió de la celebració, va saludar cordialment les persones que hi van assistir i va celebrar que aquest volum tan esperat hagués arribat ja a bon port.

Joan Magí, en nom de l'Associació Bíblica de Catalunya, entitat promotora d'aquest grandíssim projecte cultural —que compta amb l'alt patrocini de la Generalitat de Catalunya i del Conferència Episcopal Tarraconense— va remarcar que l'ABCAT està

al servei de la Paraula de Déu i de la cultura catalana. La *Bíblia catalana: traducció interconfessional* i el «Corpus Biblicum Catalanicum» en són una prova ben evident.

Josep Massot, editor doctíssim, historiador de la cultura i escriptor —una de les persones més erudites del nostre país— va definir en poques i molt encertades paraules la importància que *Lo Nou Testament* ha tingut en la història cultural de Catalunya.

El professor Manuel Jorba, un dels millors coneixedors de la literatura catalana del segle XIX, va fer una conferència interessantíssima sobre el món cultural que va veure néixer aquesta gran traducció bíblica del segle XIX, en el moment en què comença un moviment de recuperació de la llengua catalana per a la literatura culta.

Pere Casanellas, va presentar en la seva conferència les gran característiques i aportacions d'aquest volum 38 del CBCat.

Aquest llibre feia molt de temps que era esperat per les persones que seguim les palpitations de la Bíblia i de la filologia catalana. En l'elaboració d'aquest volum impressionant hi han intervingut moltes persones: la transcripció ha anat a càrrec d'Antoni Coll, doctorand en filologia catalana a la Universitat de Girona; Pere Casanellas, filòleg competentíssim, d'una saviesa aclaparadora, ha establert les notes del text; els estudis introductoris han estat fets per Pau Alegre, Carme Capó, Antoni Coll i Pere Casanellas; el glossari —que és una de les aportacions més importants d'aquest volum a la filologia catalana— ha estat establert per Coll i Casanellas i ha estat revisat pel catedràtic de la Universitat de Girona, Dr. Albert Rossich.

Els estudis previs a l'edició del text ocupen 190 pàgines i l'edició i notes omplen 433 pàgines. L'edició —no cal ni dir-ho, atès que ha tingut com a curador Pere Casanellas— és pulcríssima.

Feia molt de temps que desitjàvem que aquest volum arribés a bon port perquè ja intuïem que oferia molt de material de gran interès i pràcticament desconegut sobre la història de les traduccions bíbliques a Catalunya en el segle XIX i que ens permetria conèixer moltes coses sobre l'estat de la llengua catalana a l'alba de la Renaixença literària, moment en què es publica el llibre objecte d'aquesta edició. I, en efecte, ha estat així: *Lo Nou Testament* traduït per Prat i publicat a Londres l'any 1832 presenta l'estat de la llengua en un moment històric molt concret, quan la llengua catalana feia segles que havia deixat de ser objecte del conreu literari i es considerava morta per a «la república de la lletres». Josep Melcior Prat (1781-1855) ha estat un personatge ben singular en la història de la Bíblia a Catalunya: va ser durant un temps governador civil de Barcelona i, quan es va haver d'exiliar a Londres per raó de la persecució política a què es van veure sotmesos els liberals, va realitzar la traducció del Nou Testament al català per encàrrec de la Societat Bíblica Britànica i Estrangera. Prat desconeixia la llengua grega original del Nou Testament, de manera que va traduir a partir de la versió llatina de la Vulgata i de diverses versions importants en llengües europees (Reina-Valera [1602] en castellà, King James Version [1611] en anglès, Le Maistre de Sacy [1696] en francès,

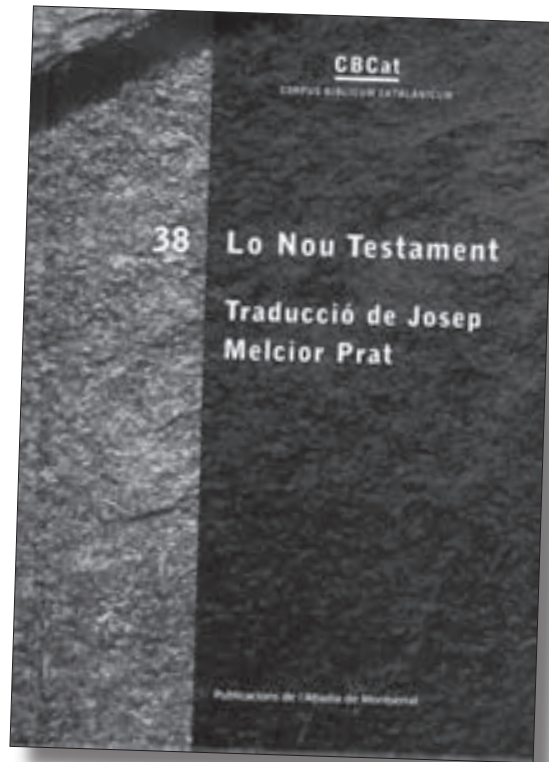

Martini [1792] en italià, Scío de San Miguel [1793] i Torres Amat [1823] en castellà). L'aparat crític d'aquesta edició permet conèixer verset per verset el text que el traductor va seguir en la formulació de la seva versió catalana. Un treball d'aquesta magnitud crec que no existeix sobre cap altra versió de la Bíblia del món, de manera que els lectors d'aquesta edició poden veure a partir de l'aparat crític la gènesi d'aquesta important traducció catalana del Nou Testament. La traducció de Prat —que sempre va ser publicada com a anònima: recordem que es tractava d'una versió «protestant» en un món que oficialment era «catòlic»— va tenir un èxit notable. Se'n van fer quatre edicions: Londres, 1832; 1835; Barcelona, 1836;

Madrid, 1888. És interessant notar que l'agent de la Societat Bíblica a Espanya va enviar un informe a Londres l'any 1871 en què deia: «el Govern intenta suprimir l'ús del català, i és prohibit a les escoles municipals [...]. Essent els catalans una raça conquerida, sembla que hi ha la política de fer-los oblidar la llengua de llurs pares».

Des del punt de vista filològic considero que els criteris d'edició aplicats en aquesta publicació —descrits en les pàgines CIII-CCVI— són realment modèlics i tinc la impressió que constituiran un paradigma per a l'edició dels textos catalans anteriors a la normalització fabriana.

Cal parar especial atenció al riquíssim «Glossari» —pàgines CXXV-CLXXXIV— que Casanellas i Coll han compilat per a aquesta edició: és una nova aportació modèlica a la filologia catalana. Els autors recullen tots els mots que la reforma fabriana va expurgar de la llengua normativa catalana i que són utilitzats per Prat en la seva traducció del Nou Testament i els documenten —en el cas que estiguin documentats— en els grans diccionaris catalans dels segles XVII-XIX: Torra (1647), Lacavalleria (1696) i Esteve-Bellvitges-Juglà (1803-1805), i en els grans diccionaris històrics de la llengua catalana d'Alcover-Moll i de Coromines.

Consultant aquest Glossari, el lector veurà que molts mots que el parlant actual pot sentir com a castellanismes, molt probablement no ho són. El Glossari inclou, doncs, una bona colla de mots que tenen formes semblants a les del castellà, però que no són d'origen castellà, sinó, en general, llatinismes. El grup més nombrós està constituït per mots acabats en *-o*: *àrido, bàrbaro, culto, moribundo, sexo, superbo, trono*, etc. Hi ha altres llatinismes, com *dolència, plebe, profetisa, de repente*. D'altres mots de forma coincident amb la castellana tenen altres procedències, com *fosso* (italianisme); *iglésia, al rodador, siti, sutil* (mots procedents del llatí per via popular).

Finalment, és interessant de tenir en compte que en alguns casos Prat fa servir mots antics (de l'època medieval) que actualment han caigut en desús, alguns del quals els diccionaris de la seva època ja assenyalaven com a antiquats, per exemple: *assaborar, catiu, comunicar* 'compartir, tenir tractes amb', *conversació* 'manera de comportar-se', *cos* 'forat de l'agulla', *criar* 'crear', *escondir, de grat* 'gratuïtament', *humor* 'humitat, saó', *millar* 'miler', *preceir, prest, proceir, quiscun, real* 'reial', *siti, tras* (p. CXXVI).

Els comentaris que els autors ofereixen a cada entrada del seu «Glossari» són simplement extraordinaris i mereixen tots els honors de la ciència filològica catalana.

Ens trobem davant d'un llibre superb: compendi de rigorosa investigació històrica, filològica i lingüística, i d'un excel·lent criteri i gust editorial, que mereix un altíssim reconeixement intel·lectual per la gran aportació que ha fet a la cultura catalana.

Joan Ferrer

El matrimoni i l'ús dels béns en la Bíblia

El matrimoni i l'ús dels béns en la Bíblia és el títol del vuitè volum de la col·lecció "Scripta Biblica" que des de fa un parell de mesos està a disposició dels interessats.

El lector hi trobarà nou articles, rics de contingut i descobrirà sorpreses que els treballs no tenen com a objectiu posar en relació el matrimoni i l'ús dels béns. Els estudis responen, però, a l'acord que els biblistes catalans establiren de tractar perspectives morals a la llum de la Bíblia en les seves Jornades anuals de fa dues edicions. En aquesta ocasió els continguts fan referència al sisè i setè manaments.

Sis articles estan dedicats al matrimoni, adulteri i divorci i els altres tres ho estan a l'ús dels béns. En el primer bloc, i a partir de la pàgina 11, el professor Joan Ramon Marín centra el seu treball en les "Unions amb estrangers i estrangeres en el Pentateuc". Segons l'autor, els textos legislatius del Pentateuc es mostren clarament contraris a les unions d'israelites amb estrangers. Les raons que addueixen aquests textos són de

contingut religiós. Tanmateix, en els textos narratius, on es planteja la possibilitat de les dites unions, els arguments que es fan servir per a refusar-les són de tipus endogàmic i tribal. L'estudi palesa que una i altra perspectiva van molt lligades a l'establiment d'Israel a la Terra Promesa.

Seguint en l'Antic Testament, la doctora Teresa Solà analitza (p.101ss.) el text de Malaquies 2,10-16 que insta l'home a ser fidel a la dona de la seva joventut amb qui s'havia compromès, basant-se en l'aliança mútua i en el mateix Jahvè, que ha volgut que marit i muller siguin una mateixa carn. Segons l'autora, més enllà del sentit metafòric de la perícopa, que evocaria la deslleialtat d'Israel envers Jahvè, el seu objecte és alertar sobre les conseqüències negatives dels matrimonis amb estrangeres i dels divorcis que perjudiquen una "descendència segons Déu".

La professora de la Gregoriana, Núria Caldach-Benages, experta en el llibre del Siràcida, ens situa en els Deuterocanònics i titula el seu estudi (p. 157ss.), escrit en castellà, «"Córtala de tu carne". Divorcio en el libro de Ben Sira». L'autora repassa aquells textos que en el llibre del Fill de Sira es refereixen al divorci o hi fan al·lusió i remarca que l'autor del llibre té una actitud negativa envers la dona en general i que defensa el divorci, probablement una pràctica freqüent en el seu temps, sempre i quan sigui el marit el qui tingui la iniciativa. La imatge del llibre del Gènesi —home i dona esdevenint una sola carn— serveix per a il·lustrar el significat profund del divorci: es tracta de tallar (la dona) de la pròpia carn.

Josep Ribera i Florit (a.c.s.) ens ofereix el seu article pòstum «Visió jueva sobre el matrimoni, celibat, divorci i adulteri a l'època intertestamentària» (p. 175ss.) i, d'una banda, ens mostra que el judaisme de l'època entre els dos testaments, no tenia una visió monolítica sobre el matrimoni, i que la vida cèlibe o de virginitat centrada en el coneixement i observança de la Torà era també ponderada. De l'altra, que la monogàmia era sempre defensada a tenor del text de Gn 1,27 i que les causes de divorci eren objecte de discussions. Pel que fa a l'adulteri, era considerat sempre pecat. Finalment, fa notar que el cristianisme va prenent posició de mica en mica sobre el matrimoni, projectant a la fidelitat esponsalícia l'amor entre Crist i l'Església i sacralitzant el matrimoni que esdevé finalment un dels set sagraments. Paral·lelament, el celibat i la virginitat són considerats expressió d'una experiència religiosa més profunda.

El professor Xavier Alegre ens situa en ple Nou Testament amb el seu treball (p. 203ss.): «Jesús i la indissolubilitat del matrimoni segons els sinòptics». Analitzant diversos textos el professor Alegre remarca que Jesús ensenyà i defensà la indissolubilitat del matrimoni ja que aquesta era per a ell la voluntat inicial del Pare. Jesús proposa aquesta manera de viure'l a tots aquells que volen configurar la seva vida segons els valors del Regne. Els primers cristians es remetien als ensenyaments de Jesús per a la vivència esponsalícia. Tanmateix, es fa difícil pensar que els evangelistes pensessin que les paraules de Jesús sobre el matrimoni havien de ser considerades com a normes jurídiques

absolutes, de manera que no possibilitessin cap alternativa als qui eren incapaços de viure l'exigència que Jesús proposava. Segons l'autor, les primeres comunitats no qüestionaren mai el principi de la indissolubilitat proposat per Jesús, però van trobar solucions diferents quan un membre de la comunitat s'havia de fet divorciat. En aquell cas, el principi és interpretat en el rerefons del missatge global de Jesús que sempre es mostra exigent, però sense oblidar que s'adreça a éssers condicionats pel pecat i necessitats de misericòrdia. El professor Alegre considera que també avui l'Església ha d'actuar d'aquesta manera "tenint en compte tant la proposta evangèlica radical de Jesús, com la situació concreta que viuen les persones divorciades".

Finalment, Javier Velasco estudia (p. 237ss.) «El matrimonio en la comunidad paulina de Corinto». L'autor observa que Pau ofereix el primer text que relaciona sexualitat i matrimoni, defensant la igualtat entre home i dona en el matrimoni incloent-hi les relacions sexuals que li són pròpies i per les quals marit i muller es fan do l'un a l'altre. Alhora, el matrimoni és do de Déu, un carisma i espai de santificació. Pau considera el matrimoni indissoluble i s'oposa a unes segones núpcies. Però, el fundador de la comunitat de Corint no demana heroïcitats; els cònjuges han de fer tot el que puguin per reconciliar-se en cas de conflicte, però quan no hi ha solució possible, queda el recurs de la separació, no del divorci. Pau també es refereix al matrimonis mixts de creient amb no creient. També en aquest cas, el matrimoni se santifica pel qui té la fe. Si arribat el conflicte, l'apòstol deixa una porta oberta a la separació.

Ja en el segon bloc, el caputxí Jordi Cervera titula el seu treball (p. 57ss.) «La prohibició de la usura a la Torà: evolució d'una utopia». La Torà prohibeix la usura, és a dir els préstecs amb interès. Ara bé, com fa veure l'autor, aquesta legislació no tenia repercussions penals, per raó del seu caràcter religiós més que no pas jurídic. La usura era blasmada per raó de solidaritat. A diferència d'altres cultures com ara la babilònica,

grega i romana que, com fa veure l'autor, acceptaven la pràctica de préstecs i la legislaven, Israel va mantenir l'ideal de la Torà. Tanmateix, Jordi Cervera mostra com aquest ideal es va flexibilitzar en les aplicacions que se'n van fer en moments històrics diversos responent a problemàtiques socials i econòmiques també diverses.

Maria Luisa Melero ens parla (p.127ss) de «La economía y el prójimo. Pr 3,27-31 y el último precepto del Decálogo». L'acurada exposició conclou que el text de Proverbis respon a una reflexió d'Èxode 20,17 (prohibició de desitjar els béns del proïsme), tot referint-se a l'intercanvi de béns que molt sovint condueixen a l'especulació i són font de violència.

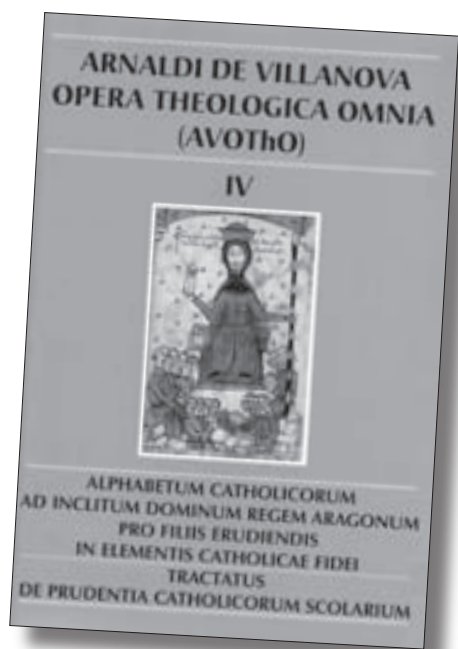
L'actual degà de la Facultat de Teologia de Catalunya, Dr. Armand Puig i Tàrrach, coordinador del volum, centra el seu estudi en «Jesús i el manament de no robar» i ens fa adonar que el dit manament no va ser objecte d'una especial atenció per part de Jesús, però que considerat en el conjunt de la seva tradició s'observa que aquest queda radicalitzat. Per Jesús, el valor que l'home dóna a les riqueses i al diner li dificulta d'accedir al Regne. Diversos textos que el doctor Puig-Tàrrach addueix van en aquesta línia: l'home que és capaç d'alliberar-se de les riqueses, de les que ja té o ha adquirit injustament (robant), pot accedir al gran tresor. La vida de l'home no prové dels béns que posseeix.

El matrimoni i l'ús dels béns en la Bíblia és un volum que, pel seu contingut i la seva actualitat recomanem als interessats i agraïm als nostres biblistes.

Concepció Huerta

Mestre Arnau de Vilanova i les Sagrades Escripures

Mn. Josep Perarnau i Espelt, un dels homes més savis que he conegut, acaba de publicar una obra de singular importància per a la història de la cultura catalana: l'*Alphabetum catholicorum ad inclitum dominum regem Aragonum pro filiis erudiendis in elementis catholicae fidei* juntament amb el *Tractatus de prudentia catholicorum scholarium*. Tots dos tractats componen el volum 4 de les «Arnaldi de Villanova opera theologica omnia (AVOThO)», gran projecte que forma part del «Corpus Scriptorum Cataloniae. Series A, Scriptores». El volum acaba de ser publicat per l'Institut d'Estudis Catalans, la Facultat de Teologia de Catalunya i la Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani (setembre de 2007; 255 pàgines). Aquest projecte es troba sota l'alt patronatge de la

Union Académique Internationale dins del «Corpus Philosophorum Medii Aevi».

El llibre conté, a la manera de totes les edicions de textos antics del Dr. Perarnau, una introducció completíssima des del punt de vista textual, històric, de contingut i de recepció dels tractats editats; l'edició crítica superbament anotada del text i la taula de mots (unes concordances completes del text editat, que ha estat preparada per Marcel Coromines).

El text que ens ocupa —de gran interès per a tots els estudiosos de les Sagrades Escripures— va ser escrit entre 1292 i 1297, amb tota probabilitat a Montpeller. L'opuscle es presenta com una mena de catecisme per a la formació cristiana dels prínceps de la casa reial i en la darrera part es planteja un tema realment interessant: els infants han

d'estudiar la Bíblia? La resposta de Mestre Arnau és que és profitós que ho facin. Tot seguit l'argumentació avança un poc més i es demana si els infants tenen la maduresa necessària per accedir a la Bíblia. La resposta del savi català és que el sol coneixement de la Bíblia no porta a la salvació, però que en fa conèixer el camí. Finalment, es planteja el fet que per a la salvació no calen els coneixements de la Bíblia, sinó donar a Déu un cor senzill. La resposta aquí ja té un abast molt més ampli: a l'Església li és indispensable conèixer la Bíblia; afirma també que és millor que aquest coneixement provingui de l'estudi personal i que el coneixement de la Bíblia és indispensable per a la defensa de la fe.

És evident que es tracta d'un tractat medieval situat en un context concret i fins i tot polèmic, però l'afirmació de Mestre Arnau que reproduceixo tot seguit crec que és ben útil perquè hi reflexionem tots els qui creiem que «La teva paraula fa llum als meus passos, és la claror que m'il·lumina el camí» (Sl 119,105): «dicimus quod paruulis siue pueris conuenit studere in Sacra Scriptura, non solum legendo, sed loquendo et meditando: tum quia est utile, tum quia est a Deo sic ordinatum» (línies 859-862 de l'*Alphabetum catholicorum*).

Joan Ferrer

Mn. Antoni M. Oriol publica un estudi fonamental

Mn. Antoni M. Oriol i Tataret (1928), membre de la nostra Associació Bíblica de Catalunya i professor emèrit de Teologia moral social a les facultats de teologia de Catalunya i de Vitòria, acaba de publicar un llibre singularment important: *Nació i magisteri pontifici* (Barcelona: Proa 2008, 746 p.), que té un prefaci del cardenal Paul Poupard, president del Consell Pontifici per a la Cultura.

És un llibre imponent per raó de la densitat del treball intel·lectual que conté. Mn. Antoni Oriol ha estat treballant-hi durant més de deu anys; en l'edició impresa contempla 380 textos del magisteri pontifici, però sabem que l'autor en té investigats més de 700. És una obra mestra d'anàlisi i de rigor en l'estudi. L'autor hi estudia un esplet de textos que cronològicament abasten des del 21 d'agost de 1938 fins al 3 d'abril de 2005, data de la mort de Joan Pau II. Els autors són Pius XI, Pius XII, Joan XXIII, el Concili Vaticà II, Joan Pau I i Joan Pau II.

Mn. Antoni Oriol formula clarament els objectius que s'ha proposat en la recerca:

Té tres objectius. En primer lloc, investigar de manera global, classificar i sintetitzar el pensament de l'Església en l'àmbit del fet nacional. En segon lloc, apromptar aquesta reflexió en un moment en el qual l'Església està fent un esforç de presentació resumida de la seva doctrina, com ho palesen tant el *Catecisme de l'Església catòlica* i el seu *Compendi*, com el *Compendi de la doctrina social de l'Església*. En tercer lloc, aparionar-me amb altres iniciatives sorgides en institucions catòliques que també han recollit aspectes concrets de l'ensenyament eclesial, com ara l'*Enchiridion familiae* i l'*Enchiridion delle Encicliche*, en tant que font de futurs estudis i continguts fonamentals de referència (p. 12-13).

Penso que és evident que hem de llegir aquest llibre en el nostre ara i aquí,

com a cristians i com a catalans. El llibre ens ensenya moltes coses del pensament del magisteri dels papes romans, que ha anat perfilant-se al llarg de la història del segle xx, tan dramàticament convulsa; però també ens ensenya com un pensador català —Mn. Antoni Oriol— ha estat capaç de fer l'hermenèutica dels textos pontificis. En aquest sentit són ben alligonadores les paraules que escriu l'autor a propòsit de la síntesi doctrinal que fa de l'ensenyament de Joan Pau II:

L'ordre de la nació ve de fora de la nació; en definitiva, prové de Déu. És la gran comunitat dels homes que resten units per lligams diversos, però, sobretot, i precisament, per la cultura. Existeix per la cultura i per a la cultura. Aquesta és el fonament de la seva identitat i de la seva sobirania espiritual. I, així, és la gran educadora dels homes a fi que puguin ser més en la comunitat.

Un dels elements decisius de la cultura és la llengua. Vehicle de les experiències i de les conquestes civils d'un poble, en cert sentit, és la manifestació del seu esperit, porta la marca del seu geni, dels seus sentiments, de les seves lluites, de les seves aspiracions. És una forma que donem als nostres pensaments, és com un vestit en el qual inserim aquests pensaments. En la llengua s'enclou un particular tret de la identitat d'un poble i d'una nació. I, en cert sentit, hi batega el cor d'aquesta nació, perquè en la llengua, en la pròpia llengua, s'expressa allò de què viu l'ànima humana en la comunitat d'una família, de la nació, de la història. La llengua constitueix quasi el lloc de sedimentació en què es conserva, com en un dipòsit secular, el ric i variat patrimoni cultural de la nació (p. 690-691).

Mn. Oriol ens ofereix en aquesta obra magna una síntesi de l'ensenyament dels papes al llarg del segle xx sobre la nació, però també sobre l'autoderminació, la cultura, Déu, l'Església, l'Estat, Europa, la família, l'home, la llengua, les minories, el nacionalisme, la pàtria, el poble, el racisme, la secessió, enfocats des de l'angle teològic, eclesial, antropològic, ètic i jurídic.

Nació i magisteri pontifici és una obra mestra d'un savi català, que ens honora com a cristians i com a catalans: per molts anys Mn. Antoni Oriol!

Joan Ferrer

«La Gran Biblioteca»

«La Gran Biblioteca» és el títol de la col·lecció d'estudis bíblics que assessoren l'Agustí Borrell, en Joan Ferrer i l'Ezequiel Mir. Acaben de sortir dos volums que cal que no ens perdem: Walter Brueggemann, *La Bíblia, font de sentit* (Barcelona: Claret 2007, 134 p.) i Annemaria Ohler, *Invitació a la Bíblia* (Barcelona: Claret 2008, 239 p.).

Són dos llibres excel·lents que poden ser de molta utilitat tant per a la lectura i formació personal com per al treball en grups. El llibret de Brueggemann és deliciós: consta de nou capítols en què després d'un plantejament molt clar, en la línia de la millor teologia bíblica contemporània, ens ofereix unes qüestions per reflexionar i debatre, i uns textos bíblics per meditar. El llibre ha estat traduït de manera excel·lent per Anna Llisterra Boix. Cal saber que Walter Brueggemann és probablement el millor especialista contemporani en teologia de l'Antic Testament. És una veu molt poderosa que amb aquest llibre ens pot ajudar a comprendre millor el missatge de la Bíblia i, sobretot, a viure d'aquesta paraula, que és Paraula del nostre Déu.

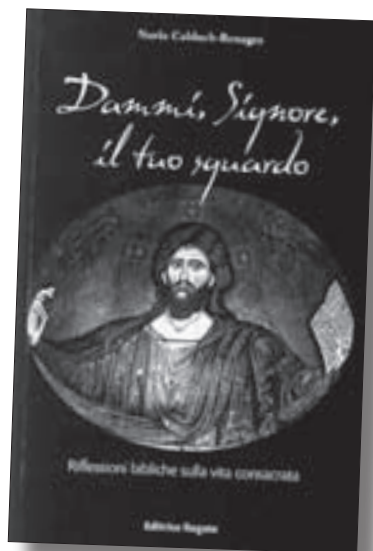
La *Invitació a la Bíblia* de la professora alemanya Annemarie Ohler és una petita delícia que ha traduït en Joan Ferrer. És un llibre que consta de 115 pàgines d'il·lustracions en color (més les taules cronològiques). Cada esquema de colors va acompanyat d'una pàgina de text que desplega el contingut dels esquemes. Els dibuixos —que són d'una gran bellesa— contenen una quantitat d'informació absolutament impressionant, que ens ajuden a entrar d'una manera molt atractiva al poderós missatge de la Bíblia. Mireu sols aquest llibre i quedareu seduïts! Recordeu, però, que tant aquest llibre com l'anterior són *invitacions*: el gran banquet Déu nostre Senyor ens el té reservat en la seva mateixa Paraula, i a aquesta directament ens volen adreçar.

«La Gran Biblioteca» ha començat d'una manera excel·lent. En el nostre BUTLLETÍ us anirem informant ben puntualment dels llibres que es vagin afegint a aquesta col·lecció que ens vol ajudar a comprendre i a viure el misteri de la Paraula salvadora de Déu.

M. de l'Esperança Amill

Un nou llibre de la Núria Calduch-Benages

En Joan Ferrer sempre diu que la Núria Calduch-Benages és la biblista més sàvia, i és veritat! Ara mateix acaba de publicar en italià un nou volum, deliciós, com sempre:

Dammi, Signore, il tuo sguardo. Riflessioni bibliche sulla vita consacrata (Roma: Editrice Rogate 2008, 149 p.).

Es tracta d'un recull escollit de reflexions bíbliques sobre textos de l'Antic Testament i del Nou, adreçada amb particular atenció a les persones que són membres de famílies religioses. Els temes que hi tracta són ben diversos: models bíblics de la família; l'afectivitat a la llum de la Paraula de Déu; Maria, una dona d'esperança; el cos en el Càntic dels Càntics; la mirada de Déu (1Sa 16,1-13); la Paraula de Déu, font de vida (Ez 37,1-14); les benaurances, camí de conversió i de felicitat; Jesús, el profeta de la salvació universal (Lc 4,16-30); vocació religiosa i profecia (Jn 4,1-42); la *koinonia* en la vida consagrada; Maria de Natzaret i la Saviesa d'Israel: ressons bíblics.

És una bella collita d'estudis escrits a l'estil de la Núria, tal com els coneixem totes les persones que llegim el nostre BUTLLETÍ: clars, directes, cultes i ben documentats, i aporten sempre una dimensió espiritual al missatge de la Paraula analitzada amb rigor científic i amb un profund amor pel misteri salvador que ens comunica. Per molts anys, Núria, per aquest nou llibre que ens permet assaborir el gran convit de la Paraula de Déu!

M. de l'Esperança Amill

Mons. Josep M. Guix, el treball i la Bíblia

Monsenyor Josep M. Guix i Ferreres, bisbe emèrit de Vic acaba de publicar *El treball en la Bíblia* (Textos 26), Vic: Institut Superior de Ciències Religioses de Vic 2008, 118 p. És un llibre que té una història ja llarga. L'any 1967 el Dr. Guix era catedràtic i degà de la Facultat de Ciencias Políticas y Sociología León XIII de la Universitat Pontíficia de Salamanca. Va haver de deixar la docència perquè va haver d'assumir la tasca del ministeri episcopal que aleshores li va ser confiada. Al cap de quaranta anys ha pogut portar a bon port el desig d'estudiar més a fons el treball en la Bíblia. El seu

llibre, que aquí tenim el goig de presentar, ha estat publicat en una edició molt bonica per l'Institut Superior de Ciències Religioses de Vic.

L'obra es divideix en dues parts, que analitzen el missatge bíblic sobre el treball en l'Antic Testament i en la Nova Aliança i dos apèndixs (I: Devoció i culte a Crist treballador; II: Cop d'ull sobre Crist treballador en la pintura).

Ens trobem davant d'un llibre ben escrit, proper, que defuig els tecnicismes, perquè és l'obra d'un pastor que vol apropar el missatge de la Bíblia, que per damunt de tot és Paraula salvadora, a les comunitats d'homes i dones seguidors i seguidores del Senyor Jesús de Natzaret ressuscitat.

El llibre de Mons. Josep M. Guix és un bell obsequi que amb motiu dels seus quaranta anys de ministeri episcopal ens fa a tots els qui estimem de cor la Paraula del nostre Déu. Per molts anys, senyor bisbe Josep Maria!

M. de l'Esperança Amill

Notícies bibliogràfiques

DANIEL MARGUERAT (ED.), *Introducción al Nuevo Testamento. Su historia, su escritura, su teología*, Bilbao: Desclée De Brouwer 2008, 524 p.

Si em demanessin: «tria un sol llibre que serveixi d'introducció a l'estudi dels llibres del Nou Testament»; respondria: «aquest». És un manual universitari preciós escrit per diversos especialistes d'universitats protestants i catòliques del món suís i francès, coordinat per Daniel Marguerat, biblista excel·lent de gran renom.

El volum ofereix una informació precisa de l'estat de la qüestió en el debat científic neotestamentari contemporani sobre els 27 llibres que componen el cànon del Nou Testament. L'estructura de cada capítol és la següent: 1) presentació; 2) context històric de producció de l'escrit; 3) fonts i tradicions principals; 4) rerefons religiós; 5) perspectiva teològica; 6) noves perspectives; 7) bibliografia selecta. Conté també dos capítols complementaris: la història del cànon del NT i la crítica textual.

En conjunt tenim un compendi de dimensions raonables per a l'estudi del coneixement científic actual dels llibres del Nou Testament.

FRANCO D'AGOSTINO, *Gilgamesh o la conquista de la inmortalidad*, Madrid: Editorial Trotta 2007, 223 p.

Guilgameix, rei d'Uruk, ciutat del sud de Mesopotàmia, que devia viure entre el 2700 i el 2600 aC, és el protagonista de l'obra literària més famosa del món antic. S'han trobat fragments del poema que

relata les seves aventures a la recerca de la immortalitat en gairebé tots els grans centres del món antic que han estat excavats. La tauleta XI de l'epopeia de Guilgameix conté la versió mesopotàmica de la història del diluvi, que en la Bíblia té Noè com a protagonista.

Fanco D'Agostino, un dels assiriòlegs més prestigiosos d'Itàlia, ha escrit en aquesta obra un comentari magnífic que ens serveix de guia a la lectura d'aquesta gran obra del món antic, que ha estat traduïda fa ben poc en català per Lluís Feliu i Adelina Millet i en castellà per Joaquín Sanmartín. Aquest llibre és un compendi de saviesa del món antic en què va néixer la Bíblia.

ANDRÉS TORRES QUEIRUGA, *Repensar la revelación. La revelación divina en la realización humana*, Madrid: Editorial Trotta 2008, 574 p.

La primera edició en galleg d'aquest llibre va ser publicada ja fa més de vint anys. Ara l'autor l'ha —en cert sentit— reescrita per a la nova edició castellana que acaba de publicar la prestigiosa Editorial Trotta de Madrid.

És un llibre dens i complex, que ens apropa al gran misteri de la revelació de Déu a la humanitat. A mi m'ha interessat de manera especial les reflexions del capítol IX de l'obra: «La revelació en l'Escriptura i en la tradició de l'Església». Són cinquanta pàgines precioses de síntesi teològica que ens poden ajudar molt a reflexionar sobre el misteri de Déu que se'ns dona com a Paraula salvadora en la comunitat que ell mateix ha convocat com a Església.

ÁNGEL APARICIO RODRÍGUEZ, CMF, *Salmos 73-106 (Comentarios a la Nueva Biblia de Jerusalén 13C)*, Bilbao: Desclée De Brouwer 2008, 386 p.

Ja he comentat en números anteriors del nostre BUTLLETÍ els diversos volums que fins ara s'han publicat d'aquesta nova col·lecció «Comentarios a la Nueva Biblia de Jerusalén» de Desclée De Brouwer de Bilbao. Aquest volum conté el comentari al conjunt dels salms dels llibres tercer i quart del salteri.

Una antiga divisió marcada per la presència de doxologies o lloances a Déu (com ara: «Beneït sigui el Senyor, Déu d'Israel, des de sempre i per sempre! I tot el poble respon: «Amén.» Al·leluia!» Sl 106,48) al final de determinats salms estableix que a l'interior del llibre del Salm hi ha cinc seccions o «llibres», a manera dels cinc llibres del Pentateuc. Així el gran llibre de poemes i pregàries de la Bíblia és una mena de nou Pentateuc de lloances a Déu, Senyor de la creació i de la història. Aquest volum presenta un comentari als 34 salms que formen els llibres tercer i quart.

El comentari per a cada salm està estructurat de la manera següent: *a)* Traducció castellana, segons la versió de la Nueva Biblia de Jerusalén, amb unes notes que indiquen altres possibilitats de traducció del text. *b)* Estructura i visió de conjunt del poema. *c)* Comentari en clau de teologia bíblica, amb notables elements espirituals dels temes més importants que apareixen en cada salm. *d)* Una breu pregària que prové de sant Bru Herbipo-

lense, els textos del qual es troben dins la Patrologia llatina volum 142.

Penso que és una obra que assoleix plenament l'objectiu que es proposa: oferir un comentari senzill que permeti les lectores i els lectors d'endinsar-se en la força del text la Paraula del nostre Déu i que els ajudi a la meditació i a la pregària.

FELIPE FERNÁNDEZ RAMOS, *Fundamentalismo bíblico*, Bilbao: Desclée De Brouwer 2008, 189 p.

Felipe Fernández és un biblista espanyol, d'edat respectable (Almanza, León, 1927), que en aquest llibret ens dona un lliçó absolutament necessària pel que fa a la interpretació de la Bíblia com a Sagrada Escripura. L'autor fa una lectura del gran document de la Pontifícia Comissió Bíblica, *La interpretació de la Bíblia en l'Església* (Barcelona: Claret 1994) en el context del pensament contemporani i amb vista al Sínode sobre la Paraula de Déu que s'ha de celebrar ben aviat. En llegir aquest llibre m'he adonat que Felipe Fernández és un home molt intel·ligent i culte —deixeu-m'ho dir: sense conèixer-lo veig que el seu pensament s'acosta molt al d'un altre biblista català intel·ligentíssim, que admiro profundament, Mn. Joan Aragonès, col·laborador del nostre BUTLLETÍ— que ens confessa que per raó de l'edat i de l'època de la seva formació «yo fui fundamentalista» i que gràcies a l'estudi i a l'amor per l'Església i per la Paraula del nostre Déu va adonar-se del gran mal que el *fonamentalisme* ha causat —i causa— en les comunitats de seguidores

i seguidors del Senyor Jesús de Natzaret. *Fundamentalismo bíblico* és un llibre breu, ben escrit i molt intel·ligent que convida a ser llegir amb molt de profit perquè ens ensenya a llegir millor la Bíblia com a Paraula salvadora de Déu.

GREGORIO DEL OLMO LETE (DIRECTOR), *La Biblia en la literatura española. I. Edad media. I/1. El imaginario y sus géneros.* Coordinado por María Isabel Toro Pascua, Madrid: Editorial Trotta 2008, 303 p.

GREGORIO DEL OLMO LETE (DIRECTOR), *La Biblia en la literatura española. I. Edad media. I/2. El texto: fuente y autoridad.* Coordinado por María Isabel Toro Pascua, Madrid: Editorial Trotta 2008, 278 p.

Aquests dos volums són de gran importància cultural perquè presenten el paper que ha tingut la Bíblia i el món riquíssim que la gran biblioteca vehicula per a la

història cultural d'Europa. Aquests dos volums recullen les col·laboracions de diversos especialistes espanyols, dirigits pel professor Gregorio del Olmo —catedràtic emèrit de Filologia Semítica de la Universitat de Barcelona—, que analitzen l'influx de la Sagrada Escripura en la tradició literària medieval en llengua espanyola.

Els estudis que componen *La Biblia en la literatura española* analitzen la presència i l'influx de la Bíblia en tota la història de la literatura espanyola medieval: des de la *cuaderna vía* del segle XIII fins a la historiografia medieval. Les versions que es van fer de la Bíblia en espanyol medieval és un altre dels temes estudiats en aquests volums.

És un goig poder constatar que la Bíblia, en tots els aspectes i facetes, és sempre objecte d'interès d'estudiosos que es dediquen a camps diversos del saber humanístic.

Joan Ferrer

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA. Núm. 99. Maig del 2008

Direcció: JOAN FERRER, Apartat de Correus, 85 - 08397 Pineda de Mar. ESPERANÇA AMILL, Sant Antoni, 89 - 43800 Valls. *Adreça electrònica:* butlleti@abcat.org. *Secretaria:* Avinguda Diagonal, 424 - 08037 Barcelona. *Administració:* Pla de Palau, 2 - 43003 Tarragona. *Disseny de la coberta:* Narcís Comadira. *Composició:* Imatge-9, SL (Valls). *Impressió:* Gràfiques Moncunill, SL (Valls). DL: B-23633-1978

PORTAL

Concepció Huerta
Pàg. 1

ARTICLES

Jesús i les seves deixebles
Núria Calduch
Pàg. 5

Meditació sobre els profetes
Francesc Ramis
Pàg. 19

Despertar les llavors: llegir la Bíblia des de la vida
Justino Martínez
Pàg. 35

LA BÍBLIA SENSE SUCRE

Les noces de Canà (Jn 2,1-11)
Joan Aragonès
Pàg. 45

INFORMACIONS

XLVI Jornades de Biblistes de Catalunya
El P. Romuald M. Díaz, monjo i biblista (1914-2008)
Lo Nou Testament de Josep Melcior Prat
El matrimoni i l'ús dels béns en la Bíblia
Mestre Arnau de Vilanova i les Sagrades Escriitures
Mn. Antoni Oriol publica un estudi fonamental
«La Gran Biblioteca»
Un nou llibre de la Núria Calduch-Benages
Mons. Josep M. Guix, el treball i la Bíblia
Pàg. 48

NOTÍCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Joan Ferrer
Pàg. 70